

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

Pierādīšanas subjekti un pierādīšanas pienākums

BAKALAURA DARBS

Autors: **Toms Kalniņš**

Studenta apliecības nr. :tk11029

Darba vadītājs: Dr.iur., profesore Ārija Meikališa

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Pierādīšanas subjekti, kuriem ir pierādīšanas tiesības nav minēti kriminālprocesa likumā. Pierādīšanas Subjektu tiesības izriet no normu interpretācijas, tāpēc tas apgrūtina cilvēktiesību izmantošanu personai, kura ikdienā nesaskaras ar Kriminālprocesa likumu. Pierādīšanas pienākums būtu jāattiecina uz apsūdzēto un aizdomās turēto attiecībā uz alibi norādīšanu.

Darba mērķis ir aplūkot pierādīšanas subjektu, pierādīšanas pienākumu lomu, to regulējumu un būtiskumu Kriminālprocesa ietvaros. Lai sasniegtu darba mērķi autors apskatīs Igaunijas Kriminālprocesa regulējumu attiecībā uz darba tēmu. Tiks aplūkota arī tiesu prakse, kas ļaus detalizētāk saprast pierādīšanas pienākumu un pierādīšanas subjektu lomu kriminālprocesā.

Atslēgvārdi: *kriminālprocess, pierādīšana, pierādīšanas pienākums, pierādīšanas subjekti.*

ANNOTATION

The Subjects of evidence with the right of proof are not stated in the Criminal Procedure Law. The right of the Subjects of evidence result from the interpretation of norms, therefore the use of Human Rights is complicated for people, who do not come into contact with Criminal procedure law on daily basis. The burden of proof should be extended to the accused and suspects in relation to the alibi indication.

The bachelor thesis aims at researching the role of Subjects of evidence, burden of proof their regulation and importance in Criminal procedure. The attention will also be paid to the jurisprudence, in order to acquire more detailed understanding of the burden of proof and the role of Subjects of evidence in criminal procedure.

Key words: *criminal procedure, proof, burden of proof, subjects of evidence.*

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	5
1. PIERĀDĪŠANAS JĒDZIENA APRAKSTS UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA	7
2. PIERĀDĪŠANAS SUBJEKTI	17
3. PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS.....	30
KOPSAVILKUMS	37

IEVADS

Bakalaura darba tēma ir „Pierādīšanas subjekti un pierādīšanas pienākums”. Šo kā darba tēmu autors izvēlējās, jo kriminālprocesā pierādīšana ir vissvarīgākais kritērijs, lai attaisnotu vai apsūdzētu personu par kādu noziedzīgu nodarījumu. Pierādīšana kā princips kriminālprocesā pastāv jau ilgu laiku. Tieši no pierādīšanas ir atkarīgs procesuālais termiņš, taisnīga un objektīva tiesa, kā arī citi kriminālprocesa likumā minētie principi. Ievērojot un pareizi pildot pierādīšanu kā pienākumus vai tiesības iespējama atvieglotāka kriminālprocesuālā norise. Būtiski ir nošķirt kam pierādīšana ir tiesības un kam pierādīšana ir pienākums, jo attiecība uz subjektu, kam pierādīšana ir pienākums, šī pienākuma neizpildes gadījumā ir sekas, kas dažreiz var novest pie lietas jaunas izskatīšanas vai prasības par materiālu zaudējumu noraidīšanu. Tieši pierādīšanas pienākums ir nosacījums, kas regulē to uz kuru pusi nosliegsies tiesa, apsūdzētā, aizdomās turamā pusē vai apsūdzības uzturētāja pusē. No pierādīšanas pienākuma izriet nevainīguma prezupcija, kas ir starptautiski atzīta un pastāv gandrīz visās pasaules valstīs. Autors sava darba gaitā vēlas apskatīt pierādīšanas subjektu regulējumu kriminālprocesā un to lomu attiecībā pret pierādīšanu kā tiesības un kā pienākumu. Aplūkojot Latvijas Kriminālprocesa likumu, autors uzskata, ka iespējamā novitāte, varētu būt stingrāks un tiešāks normatīvais regulējums attiecībā pret pierādīšanas subjektiem. Stingrāks, gadījumā par aizdomās turēto un apsūdzēto, par pienākumu pierādīt alibi, nevis pienākumu tikai norādīt uz to. Tiešāks attiecība uz to, ka Kriminālprocesa likumā nav ietvertas normas, kurās skaidri būtu minēts, ka tiesa, nevis tiesas sastāvs, ir pierādīšanas subjekts, kuram pierādīšana, autoram aplūkojot tiesu praksi, ir gan kā tiesības, gan kā pienākums.

Darba mērķis ir aplūkot pierādīšanas subjektu un pierādīšanas pienākumu lomu, regulējumu un būtiskumu Kriminālprocesa ietvaros.

Lai sasniegtu darba mērķi, darba autora uzdevumi ir aplūkot pierādīšanas subjektu un pierādīšanas pienākumu regulējumu pirms Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā; apskatīt vismaz vienu valsti, kurā arī būtu pierādīšanas subjekti un pierādīšanas pienākums; aplūkot Augstākās tiesas praksi attiecībā uz pierādīšanas subjektiem un pierādīšanas pienākumu, lai uzzinātu tendences mūsdienīgu praksē par šo jautājumu; veikt normu interpretāciju, lai saprastu to būtību attiecībā uz darba tēmu; sniegt savu subjektīvo vērtējumu par pierādīšanas subjektiem un pierādīšanas pienākumu; salīdzināt dažādu zinātnieku sniegtos ieskatus par pierādīšanas definīciju; apskatot tiesu praksi, izvērtēt katru gadījumu, lai pamaotu lietas dalībnieku rīcību un lomu pret pierādīšanas kā pienākumu vai pret pierādīšanu kā tiesības.

Lai pilnvērtīgāk varētu izpildīt augstāk minētos uzdevumus, autors sava darba ietvaros izmantos šādas zinātniskās pētniecības metodes- vēsturisko pētniecības metodi, lai saprastu pierādīšanas jēdziena būtību un attīstību līdz Kriminālprocesa likuma stāšanās spēkā; sašaurināto iztulkošanas metodi, lai noskaidrotu Kriminālprocesa likuma normu saturu un jēgu; salīdzinošo metodi, lai aplūkotu, kāds regulējums ir Igaunijā attiecībā pret Latviju šajā jautājumā.

Pirmajā nodaļā autors aplūkos pierādīšanas jēdziena būtību, kā arī tā attīstību. Nodaļā tiks iekļauts arī salīdzinājums ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa regulējumu attiecībā pret pierādīšanu kā tādu, pierādīšanas subjektiem un pierādīšanas pienākumu. Pirmajā nodaļā autors arī aplūkos dažādus zinātniskos rakstus un viedokļus par pierādīšanu. Otrajā nodaļā tiks aplūkoti pierādīšanas subjekti, nodaļā arī tiks iekļauti zinātniskie viedokļi par atsevišķiem pierādīšanas subjektiem. Lai uzsvērtu pierādīšanas subjektu lomu un būtiskumu vērā tiks ņemta arī tiesu prakse. Nodaļas garumā autors sniegs savu subjektīvo vērtējumu par katru no pierādīšanas subjektiem kā arī par to, kā pierādīšana tiek regulēta Kriminālprocesa likumā gan kā pienākums, gan kā tiesības. Trešajā nodaļā autors rakstīs par pierādīšanas pienākumu, tā svarīgumu jebkurā krimināllietā. Trešās nodaļas ietvaros tiks aplūkota arī tiesu prakse, lai sniegtu pilnvērtīgāku skatījumu uz pierādīšanas pienākumu tendencēm krimināllietās.

Lai sasniegtu darba mērķi un izpildītu dotos uzdevumus, autors savāda darbā izmantos dažādu zinātnieku rakstus un viedokļus par attiecīgo tēmu, salīdzinājumam ar Igauniju autors aplūkos arī Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu, apskatīti tiks arī dažādi Augstākās tiesas lēmumi, kā arī atsevišķas grāmatas, kas skar gan pierādīšanas subjektus, gan pierādīšanas pienākumu.

1. PIERĀDĪŠANAS JĒDZIENA APRAKSTS UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

„Kriminālprocesuālās darbības būtību veido pierādīšana un sakarā ar šādu atzinumu ir iespējams piedāvāt šādu kriminālprocesa definīciju: kriminālprocess ir tiesu, prokuroru, izmeklētāju kā arī likumā pieļauta citu personu darbības forma un līdz ar šo darbību izveidojušās kriminālprocesuālās attiecības pirmstiesas izmeklēšanā un iztiesāšanā, kuras pamatā atrodas noziedzīgā nodarījuma apstākļu esamības vai neesamības pierādīšana.”¹

Latvija ir vienīgā Baltijas valsts, kurā skaidri Kriminālprocesa likumā tiek sniegta pierādīšanas definīcija, ne Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā, ne Lietuvas krimināllikumā vārdam „pierādīšana” netiek sniegta pilnvērtīga definīcija. Latvijas Kriminālprocesa likuma 123. pants nosaka, ka „pierādīšana ir kriminālprocesā iesaistītās personas darbība, kas izpaužas kā pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamības vai neesamības pamatošana, izmantojot pierādījumus.”² Jāpiebilst, ka ne Latvijas 1961. gada Kriminālprocesa kodekss (ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 2004. gada 1. septembrim), ne Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss (1926. gada redakcijā) nesniedza jēdziena „pierādīšana” definīciju. Latvijas 1961. gada Kriminālprocesa kodekss noteica tikai pierādījumu definīciju, kas no šī brīža, spēkā esošā, Kriminālprocesa likuma būtiski atšķiras. Tātad pēc 2005. gada, kad spēkā stājās Latvijas Kriminālprocesa likums ir notikušas lielas pārmaiņas, kas ir saistītas gan ar pierādīšanu gan citām procesuālajām lietām. Autoraprāt, spēkā esošais likums ir vieglāk lasāms, pārskatāmāks un atvieglo tiesas darbu, jo definīciju skaidrojums ir plašs un skaidrs. Par to, cik plaši var interpretēt pierādīšanas definīciju pastāv daudz un dažādu viedokļi. Pierādīšanas jēdziens ir ļoti diskutabls jautājums un vienota skatījuma par šo jautājumu joprojām īsti nepastāv, būtisku skatījumu uz pierādīšanas teoriju sniedz Kristīne Strada- Rozenberga savā grāmatā „Pierādīšanas teorija Kriminālprocesā” vispārīgā daļā un Reinhards Dombrovskis grāmatā „Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati”, kā arī atsevišķi žurnāla “Jurista Vārds” raksti, kuros tiek koncentrētas galvenās atziņas par pierādīšanas teoriju un ar to saistītajiem problēmjautājumiem. Žurnālā “Jurista Vārds” rakstā „Pārmaiņu laiks kriminālprocesā”, Kristīne Strada- Rozenberga un Ārija Meikališa, „analizējot pierādīšanas tiesisko reglamentāciju, norāda uz pieciem būtiskiem jautājumiem, kuru atbildes atklāj likumā ietvertu pierādīšanas tiesiskās reglamentācijas modeli. Šie jautājumi ir: 1)ko saprot ar jēdzienu „pierādīšana”; 2)kas ir jāpierāda jeb kāds ir

¹Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 18.lpp.

² Latvijas Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr. 74(3232).

pierādīšanas priekšmets; 3) kuri procesa dalībnieki veic pierādīšanu jeb kuri ir pierādīšanas subjekti, tai skaitā uz ko gulstas pierādīšanas pienākums; 4) kas ir jāpierāda; 5) ar ko var pierādīt jeb kādiem jābūt pierādījumiem.”³

Autora uzdevums nav sīki aprakstīt katru no minētajiem punktiem, bet gan rakstīt par pierādīšanas subjektiem un pierādīšanas pienākumu, taču darba gaitā tiks iekļauts arī pārējie apakšpunkti, kuri nevar tikt atrauti no šī darba tēmas.

Lai gan Kriminālprocesa likuma 123. pants sniedz pierādīšanas definīciju, joprojām pastāv dažādi uzskati par šo jautājumu. Kristīne Strada- Rozenberga savā grāmatā *Pierādīšanas teorija kriminālprocesā* jēdzienu „pierādīšana” uzskata, ka „tieši loģikā meklējams šī termina sākotnējā izpratne, tomēr attiecinot šī jēdziena lietojumu kriminālprocesā, var secināt, ka tas ne vienmēr ir konsekvents, respektīvi, tas nereti nonāk pretrunā ar loģikas zinātnes atziņām, ko tam būtu jārespektē.”⁴ „Pierādam tad, kad pamatojam kāda apgalvojumu patiesumu, bet, lai varētu kaut ko pamatot, mums šis „kaut kas” ir jāizzina.”⁵ Mūsdienās pierādīšanas jēdzienu lieto ikdienā un par tā patieso būtību neviens neaizdomājas, jo reti kurš cilvēks, kurš ikdienā nesaskaras ar juridiski procesuālajiem terminiem, vārdus „pierādījumi”, „pierādīt” lieto vienā nozīmē. „Jēdziena „pierādīšana” izpratnē pamatā galvenais jautājums ir šī procesa savstarpējā saikne un savstarpējās attiecības ar tādu procesu kā izzināšana.”⁶ Runājot par pierādīšanas un izzināšanas jēdziena būtību var iezīmēt trīs atsevišķas kategorijas, kurās tiek runāts par pierādīšanas un izzināšanas mijiedarbību. Šādas trīs pamatnostādnes saskata gan Ārija Meikališa, gan Kristīne Strada-Rozenberga. Visas trīs pamatnostādnes tiek aprakstītas grāmatā „Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīcā”, gan „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā”, kur šis jautājums ir aprakstīts detalizētāk.

Pirmā pamatnostādnē tiek runāts par to, ka pierādīšanas un izzināšanas jēdzienu būtība neatšķiras, respektīvi pierādīšana var aizstāt vārdu izzināšana un otrādi. Ārija Meikališa un Kristīne Strada-Rozenberga savā grāmatā „Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīcā”, kura tika izdota 2000. gadā un ņemot vērā tajā laikā spēkā esošo Latvijas Kriminālprocesa kodeksu „likumdošana atzīst viedokli par pierādīšanu kā izzinošu procesu.”⁷ Šis uzskats bija visizplatītākais arī bijušo padomju valstu kriminālprocesa teorijā. Šādu uzskatu pamatoja arī Arturs Liede savos darbos. Arturs Liede grāmatā „Latvijas PSR

³ Meikališa A., Kristīne Strada- Rozenberga. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās. Jurista vārds, 2009. 1. septembris, nr. 35(578), 10.-18.lpp.

⁴ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 7.lpp.

⁵ Turpat

⁶ Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīcā. Rīga: RAKA, 2000, 194.lpp.

⁷ Turpat, 196.lpp.

kriminālprocess. Vispārējā daļa. Tiesu pierādījumi”, Zvaigzne, 1980. Par pierādīšanu rakstīja šādi : „pierādīšana ir domāšanas un praktiskās darbības norise, kurā, balstoties uz jau konstatētajiem faktiem, tiek izzināti meklējamie, vēl nezināmie fakti.”⁸ Arturs Liede uzskatīja, ka „pierādīšana tiesvedībā aptver racionālo un praktisko darbību.”⁹ „Izsakot šādus apgalvojumus Arturs Liede praktiski piekrīt uzskatam par to, ka pierādīšana un izzināšana kriminālprocesā tiek pielīdzināti viens otram. Ja salīdzina pierādījumu vai pierādīšanas teoriju, kā tā ir atspoguļota A. Liedes grāmatās un kāda tā ir tagad, tad nevar nepamanīt, ka pa šiem gadiem ir mainījusies arī pierādījumu jeb pierādīšanas teorija kriminālprocesā.”¹⁰

Otrā pamatnostādne ir jēdzienu pierādīšana un izzināšana tiek nošķirti, izzināšanu uzskatot par pierādīšanas daļu. „Šādā gadījumā viss krimināllietas izmeklēšanas process tiek dēvēts par pierādīšanu, kurā izdalītas divas tā puses- izzinošā jeb lietas apstākļu noskaidrošana un apliecinošā. Tādējādi tiek pausts uzskats, ka kriminālprocesuālās darbības saturs ir pierādīšana, bet kā neatņemams tās integrālis ir izzināšana, jo bez tās nav iespējams ko pierādīt, līdz ar to izzināšana ir pierādīšanas daļa.”¹¹ Pazīstamākais šīs teorijas piekritējs ir A. Ratinovs, kurš visu izmeklēšanas procesu dēvē par pierādīšanu. Kristīne Strada Rozenberga savā grāmatā „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” „piekrīt A. Ratinovam, ka ziņu iegūšana viņš raksturo kā izzinošu procesu, tādējādi radot šaubas par tēzes par pierādīšanas un izzināšanas vienotību patiesumu.”¹² Taču šis viedoklis ir izpelnījies arī kritiku, kuru Kristīne Strada- Rozenberga apraksta iepriekš minētajā grāmatā. Kritika ir pamatota uz to, ka “A. Ratinova piedāvātais pierādīšanas un izzināšanas definējums nav saskaņā ar loģikas zinātnes atziņām šajā jautājumā.”¹³ Nepilnības Kristīne Strada Rozenberga saskata tajā, ka A. Ratinova sniegtajā pierādīšanas definīcija nav apskatīta atšķirība starp pierādīšanu plašākā un šaurākā nozīmē.

Trešā pamatnostādne ir pierādīšanas un izzināšanas nošķiršana pierādīšanu uzskatot par izzināšanas daļu. Šajā aspektā būtu pētāmi Reinharda Dombrovska darbi, kuros autors šos divus jēdzienu nošķir. „Izzināšana un pierādīšana ir ne tikai divas izmeklēšanas puses, bet arī pēc savas dabas pretējas puses. Izzināšanas akts ir jutekliski praktiskās un racionālās (domāšanas) darbības kopums. Šī darbība sākas, piemēram, ar cietušā pratināšanu un beidzas ar kaut kādu jaunu ziņu iegūšanu par izmeklējamu noziedzīgo nodarījumu. Pierādīšana sākas

⁸ Liede A. Latvijas PSR kriminālprocess. Vispārējā daļa. Tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1980. 160.lpp.

⁹ Liede A. Latvijas PSR kriminālprocess. Vispārējā daļa. Tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1980. 160.lpp.

¹⁰ Pundurs A. A.Liede un mūsdienu atziņas pierādījumu(pierādīšanas) teorijā. Jurista vārds, 2006. 18. aprīlis, nr. 16(419).

¹¹ Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RAKA, 2000, 195.lpp.

¹² Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 38.lpp.

¹³ Turpat, 39.lpp.

ar racionālo darbību, kas pāriet jutekliski praktiskajā darbībā, t.i., ziņošanas aktā.”¹⁴ Tāds uzskats ir Reinhardam Dombrovskim, kura uzskatiem par piekrīt arī Kristīne Strada-Rozenberga savā grāmatā „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” attiecībā par to, ka „pierādīšanas jēdziens loģikā tiek aplūkots no formālās loģikas viedokļa un attiecībā par to, ka dažos gadījumos netiek ņemtas vērā un tiek ignorētas dialektiskās loģikas atziņas, rezultātā gan izzināšanu, gan pierādīšanu saprot kā prāta un domāšanas darbību vienību.”¹⁵ Reinharda Dombrovskā uzskatam, ka „pirmstiesas izmeklēšanu un iztiesāšanu kā divi pretstati veido divas darbības: izzināšana un pierādīšana, un saskaņā ar dialektikas likumiem katra no šīm darbībām pārvēršas savā pretstatā – izzināšana pārvēršas pierādīšanā un pierādīšana pārvēršas izzināšanā”¹⁶ piekrīt arī raksta autors, jo, lai gan izzināšanas definīcija Kriminālprocesa likumā nav minēta, izzināšana, autoraprāt, ir plašāks jēdziens nekā pierādīšana, jo izzināt mēs varam ne tikai lietas, kas ir jau bijušas, bet arī pilnīgi ko jaunu, respektīvi, tā ir domu attīstība, kas neapstājas tikai pie jau sen zināmām lietām vai faktiem. Pierādīšana ir akcentēta, autoraprāt, tikai uz jau pagājušiem notikumiem vai lietām, jo mēs pierādām to, kas ir bijis. Pierādīšana ir vairāk balstīta uz faktiem, bet izzināšana uz domu attīstību par pagātni, tagadni un iespējamo nākotni. Līdz ar to izzināšanu var uzskatīt par plašāku jēdzienu nekā pierādīšana. „Jau maģistra darbā viņa (Kristīne Strada-Rozenberga) atkārtoja mūsu galveno tēzi: izzināšana un pierādīšana nav viens un tas pats, izzināšana un pierādīšana ir ne tikai divas dažādas darbības formas, bet pat ir divas pretējas darbības formas, jo izzināšana ir ziņu iegūšana sev, bet pierādīšana- ziņu nodošana un to patiesuma pamatošana citam. Līdz šim laikam zinātnieki neredzēja atšķirības starp izzināšanu un pierādīšanu un lika vienlīdzības zīmi starp šiem jēdzieniem, kaut pēc savas loģiskās dabas pierādīšana un izzināšana ir divi dažādi darbības procesi.”¹⁷

Autora uzdevums nav iedziļināties pierādīšanas jēdziena izpratnē, jo, autoraprāt, vienmēr pastāvēs diametrāli pretēji uzskati attiecībā uz šo jautājumu, katram pret to ir savs redzējums. Ņemot vērā to, ka Kriminālprocesa likuma 123. pants sniedz pierādīšanas definīciju, kas ir „kriminālprocesā iesaistītās personas darbība, kas izpaužas kā pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esamības vai neesamības pamatošana, izmantojot pierādījumus”. „Pašreizējais pierādīšanas procesa definējums ļauj atzīt, ka likumdevējs pierādīšanas procesu ir attiecinājis uz procesuāli svarīgu apgalvojumu pamatošanu, tādējādi nošķirot to no izzināša

¹⁴ Dombrovskis R. Vai pierādīšana ir izzināšana: dialektiskās loģikas skatījums. Jurista Vārds, 2004.9. novembris, nr. 43(348).

¹⁵ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 46.47. lpp.

¹⁶ Dombrovskis R. Vai pierādīšana ir izzināšana: dialektiskās loģikas skatījums. Jurista Vārds, 2004.9. novembris, nr. 43(348).

¹⁷ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 5. lpp.

procesa (šī procesa galvenā procesuālā izpausme – izmeklēšanas darbības). Tādējādi likumdevējs ir atbalstījis vienu no teorijā izteiktajiem uzskatiem attiecībā uz jēdzienu “pierādīšana” un “izzināšana” izpratni un savstarpējo saistību, kurš līdz šim nav bijis izplatītākais Latvijā un citās bijušajās padomju valstīs.”¹⁸ Tātad var secināt, ka likumdevējs ir atbalstījis Reinharda Dombrovska viedokli attiecībā uz pierādīšanu. Kriminālprocesa likuma 123. pantā ir minēts arī jēdziens pierādījumi, kura definīcija ir uzrakstīta Kriminālprocesa likuma 127. pantā, kurš nosaka, ka “pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības un neesamības pamatošanai.” Viedokļi par pierādījumu definīciju arī ir atšķirīgi, šeit var atkal pieminēt Reinhardu Dombrovski, „kurš, iespējams, ir vienīgais Latvijas zinātnieks, atzīstot pierādījumus tikai par faktiem.”¹⁹ Arī Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 49. pants sniedz definīciju par to, kas ir pierādījumi, tie ir jebkuri fakti, uz kuru pamata izziņas iestāde, prokurors, tiesnesis un tiesa likumā noteiktā kārtībā nosaka Krimināllikumā paredzētā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju esamību vai neesamību, šo nodarījumu izdarījušās personas vainu un citus apstākļus, kam ir nozīme lietas pareizā izlemšanā.”²⁰ Jāatzīst, ka Latvijas Kriminālprocesa kodekss ir zaudējis spēku un šī definīcija ir novecojusi, turklāt atšķiras no tagad, spēkā esošā, Kriminālprocesa likuma sniegtās definīcijas. Pirms Kriminālprocesa stāšanās spēkā starp Latvijas zinātniekiem pastāvēja domstarpības par pierādījumu definīciju, „daži zinātnieki apgalvoja, ka pierādījumi ir fakti (prof. Arturs Liede, prof. Ārija Meikališa, prof. Reinharda Dombrovskis), bet daži citi zinātnieki – tostarp arī civilisti – par pierādījumiem uzskatīja ziņas par faktiem.”²¹ Pēc 2005. gada, kad spēkā stājās Kriminālprocesa likums, šaubu vairs nav, par pierādījumiem uzskata ziņas par faktiem (Kriminālprocesa likums 127.pants). Šāds uzskats pastāv arī Civilprocesa un Administratīvā procesa likumā.

Rezumējot visu iepriekš minēto par pierādīšanas teoriju autors secina, ka jēdzienu izprašana kriminālprocesā nebūt nav vieglākais darbs, jo jāņem ir vērā visi zinātniskie viedokļi no dažādiem skatījumiem, un katrs mēģinājums sniegt pareizu definīciju pierādīšanai ir zem kritikas. Jāsecina, ka Latvijas Kriminālprocesa likums salīdzinājumā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksu ir būtiski mainījies, sniedzot pilnvērtīgāku skatījumu par pierādīšanas teoriju un definīciju klāstu.

¹⁸ Meikališa A., Kristīne Strada- Rozenberga. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās. Jurista vārds, 2009. 1. septembris, nr. 35(578), 10.-18.lpp.

¹⁹ Dombrovskis R. Par pierādījumu izpratni kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006. 31. oktobris, nr. 43(446)

²⁰ Latvijas Kriminālprocesa kodekss. Augstākā Padome, zaudējis spēku.

²¹ Dombrovskis R. Par pierādījumu izpratni kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006. 31. oktobris, nr. 43(446)

„Kriminālprocesa pamatuzdevuma atrisināšana- ātra un pilnīga noziegumu atklāšana, vainīgo noskaidrošana un to sodīšana, kā arī nevainīgo pasargāšana no saukšanas pie kriminālatbildības nav iespējama bez pierādīšanas.”²² „Tagad pie tā visa ir nākušas klāt arī atziņas, ka to visu vajag sasniegt, bet to nedrīkst darīt par katru cenu, tas ir, ka procesam ir jābūt taisnīgam un godīgam no valsts varas puses. Valsts vara pret visiem, tajā skaitā arī pret vissmagākajiem noziedzniekiem ir jālieto godīgi un tikai tik, cik tas ir tiešām nepieciešams kriminālprocesam.”²³ Kriminālprocesa likuma 1. pants nosaka kriminālprocesa likuma mērķi, tas ir „noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.” Jāatzīst, ka pašreizējais definējums Kriminālprocesa likuma mērķim ir juridiski sarežģītāks un plašāks, nekā Artura Liedes sniegtajam kriminālprocesa pamatuzdevuma definīcijai. Pavisam droši var apgalvot, ka pierādīšana ir vissvarīgākais un vissarežģītākais uzdevums kriminālprocesa ietvaros, jo ikviens vēlas, lai noziedzīgā nodarījuma izdarītājs tiktu sodīts likuma noteiktajā kārtībā, kā arī neviens nevēlas, lai viņš nepatiesi būtu saukts pie kriminālatbildības. Ikviens vēlas, lai kriminālprocess ir taisnīgs, jāpiebilst, ka kriminālprocesa mērķis ir „taisnīgs krimināltiesisko attiecību risinājums, ievērojot gan cietušā, gan nziezdzīgā nodarītāja, gan sabiedrības intereses un vajadzības.”²⁴ Lai šo mērķi sasniegtu vairums krimināllietās ir nepieciešams ilgs laiks, jo, lai kādu apsūdzētu ir vajadzīgi pierādījumi. Pierādījumu vākšana, pamatošana un piemērošana aizņem lielākās pūles un laika, tāpēc Latvijā tiesvedības krimināllietās var ilgt gadiem, jo pierādījumi dažkārt nav ticami un pamatoti, vai dažkārt to vispār nav, kas tiesnesim liedz būt objektīvam, spriežot lietu. Bieži vien lietu sarežģītības un pierādījumu trūkumu dēļ, ņemot vērā Kriminālprocesa likuma 14. pantu lietas tiek izbeigtas. Iepriekš minēto apstiprina arī Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments vienā no krimināllietām, izvirzot tēzi, ka “kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu izpildīšanu.”²⁵

Kristīne Strada- Rozenberga savā 2014. gada 24. marta atklātajā lekcijā par pierādīšanu kriminālprocesā, jautājumā par to, kas kriminālprocesā ir jāpierāda, izvirzīja divus pierādīšanas standartus. Pirmais ir iespējamības pārsvars, bet otrais ir ārpus saprātīgām šaubām. Šīs ir divas pamatnostādnes par to, kā būtu jāveic pierādīšana kriminālprocesa

---

²² Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970.212.lpp.

²³ Pundurs A. A.Liede un mūsdienu atziņas pierādījumu(pierādīšanas) teorijā. Jurista vārds,2006.18.aprīlis,nr.16(419).

²⁴ Meikališa A.,Kristīne Strada- Rozenberga. Taisnīgums kriminālprocesā. Jurista Vārds, 2011,29. novembris, nr. 48 (695).

²⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 11. janvāra lēmums lietā SKK- 15-2007 (krimināllietas nr. 11088058904).

ietvaros. Runājot par pirmo standartu var teikt, ka tas ir nepilnīgs, jo, autoraprāt, tiesai vai tiesnesim taisot spriedumu nevajadzētu balstīties uz varbūtībām. Jautājums- cik dziļi ir jāveic pierādīšana balstoties uz varbūtībām ir ne visai labs variants, jo šīs pašas atklātās lekcijas laikā Kristīne Strada Rozenberga uzsvēra, ka pierādīšanā ir jānoskaidro objektīva patiesība. Līdz ar to, autors uzskata, ka nav iespējama objektīvas patiesības noskaidrošana, balstoties uz varbūtībām. Otrais pierādīšanas standarts ir ārpus saprātīgām šaubām, šis apgalvojums izriet no nevainīguma prezumpcijas, kas ir definēta Kriminālprocesa likumā. Kriminālprocesa likuma 19. pants nosaka: „(1) Neviena persona netiek uzskatīta par vainīgu, kamēr tās vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta šajā likumā noteiktajā kārtībā. (2) Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nav jāpierāda savs nevainīgums. (3) Visas saprātīgas šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību.”²⁶ Šī nevainīguma prezumpcija aizsargā personu, kurai ir tiesības uz aizstāvību, respektīvi, apsūdzētais vai aizdomās turamais, cilvēktiesības. Šajā gadījumā runa ir atkal par pierādīšanu, jo kamēr netiek pierādīta noziedzīgā nodarījuma vainojamās personas vaina, neviens nevar tikt uzskatīts par vainīgu nozieguma izdarīšanā. Jāpiemin, ka arī Eiropas Cilvēktiesību un pamattiesību aizsardzības konvencijas 6. pantā ir minēta nevainīguma prezumpcija, kas skan šādi „ikviens, kas tiek apsūdzēts noziegumā, tiek uzskatīts par nevainīgu, kamēr viņa vaina netiek pierādīta saskaņā ar likumu.”²⁷ Protams, šīs prezumpcijas mērķis ir cilvēktiesību garantēšana. Artura Liedes grāmatā „Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi”, kas izdota 1970. gadā, nevainīguma prezumpcijas definīcija kā tāda vispār netika apspriesta, bet pastāvēja personas neaizskaramības princips no kura izriet, „ka pilsonim var atņemt brīvību vai to ierobežot tikai likumā stingri noteiktos gadījumos un likumā paredzētajā kārtībā”²⁸ un „ka arī jebkādu citus procesuālus piespiedu līdzekļus pret pilsoņiem var pielietot tikai tad, ja tas tieši paredzēts likumā, turklāt stingri jāievēro likumā noteiktā procesuālā kārtība.”²⁹ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodeksa 12. pants nosaka „nevienu nevar atzīt par vainīgu nozieguma izdarīšanā un nevienam nevar uzlikt kriminālsodu citādi kā ar tiesas spriedumu un saskaņā ar likumu.”³⁰ Var secināt, ka pašreizējā Kriminālprocesa likuma nevainīguma prezumpcija ir aizgūta no Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodeksa 12. panta. Vēlāk arī Arturs Liede savā otrajā grāmatā „Latvijas PSR kriminālprocess. Vispārīgā daļa. Tiesu pierādījumi”, kura izdota 1980. gadā definēja un aprakstīja nevainīguma prezumpcijas

²⁶ Latvijas Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, nr. 74(3232).

²⁷ Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija. Pieejams:

<http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm> [aplūkots 2014. gada 29. martā].

²⁸ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970. 85. lpp.

²⁹ Turpat.

³⁰ Latvijas Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodekss. Rīga. Avots. 1985.

principu, rakstot, ka „nevainīguma prezumpcijas praktiskā nozīme tiesvedībā izpaužas tādējādi, ka apsūdzēto, tāpat kā ikvienu citu pilsoni, nedrīkst uzskatīt par vainīgu, kamēr viņa vaina nav pierādīta. Apsūdzētā vainu noziegumā nosaka tikai kriminālspriedums; kamēr spriedums nav stājies spēkā, ne apsūdzētais, ne tiesājamais, ne notiesātais likuma priekšā vēl nav uzskatāmi par vainīgiem. Taču praktiskajā tiesvedībā kā izmeklētājam, tā arī prokuroram un tiesai, vainas jautājumā jāizšķiras jau tad, kad vaina ir ticami pierādīta.”³¹ Izvērtējot pierādīšanas būtību, darba autors piekrīt Kristīnes Stradas- Rozenbergas teiktajam, ka pierādīšana kriminālprocesā izriet no nevainīguma prezumpcijas.

Lai autors plašāk varētu aplūkot pierādīšanas subjektus un pierādīšanas pienākumu, bez tā, ka tika aplūkots pierādīšanas jēdziens, ir jāapskata pierādīšanas mērķis, standarts un robežas. Kriminālprocesa likumā nav atsevišķu normu, kurā būtu teikts, kas ir pierādīšanas mērķis, standarts un robežas, lai dziļāk izprastu iepriekš minētos jēdzienus ir jāveic normu interpretācija. Jāpiemin, ka arī Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas kriminālprocesa kodeksā nav normu par to, kas ir pierādīšanas mērķis, standarts vai robežas.

„Patiesuma jēdziens ir tieši tas jēdziens, ko parasti izmanto kriminālprocesuālo tiesību zinātnieki pierādīšanas mērķa skaidrojumā.”³² Aplūkojot Kristīnes Stradas- Rozenbergas grāmatu „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” var secināt, ka patiesību var iedalīt kā objektīvu vai subjektīvu un absolūtu vai nosacītu. Kristīne Strada- Rozenberga norāda, ka „krimināllietā noskaidrojamā (citiem pierādāmā) patiesība ir nosacīta, kā arī tas, ka juridiskajā pielietojumā kā juridiskā patiesība, ko izmanto juridisku nolēmumu vai apgalvojumu pamatošanai, tā vairāk saistāma nevis ar īstenību, bet gan ar varbūtības vai iespējamības augstu pakāpi.”³³ Autors pilnībā piekrīt uzskatam, ka attiecībā uz pierādīšanu, tā ir nosacīta, jo procesa virzītājs, kā kriminālprocesā iesaistītā persona, kurai ir jāveic pierādīšanas pienākums, ir tikai cilvēks, kurš pilda Kriminālprocesa likumā noteiktos pienākumus un uzdevumus. Kriminālprocesa likumā nav un nebūs rakstīts, kas katrā gadījumā, attiecībā pret konkrētu krimināllietu, ir absolūta patiesība, tāpēc attiecībā uz pierādīšanu patiesība ir nosacīta. Autors neuzskata, ka pierādīšanā patiesība var būt 100% absolūta, jo vienu krimināllietu var ietekmēt daudz faktoru, kurus vienam cilvēkam izzināt būtu neiespējami. Attiecība uz to kāda ir patiesība- subjektīva vai objektīva, atkal var piekrist Kristīnei Stradai- Rozenbergai, kura uzskata, ka „krimināllietā pierādāmā patiesība ir subjektīva, kas balstīta uz objektīviem kritērijiem.”³⁴ Šāds uzskats Kristīnei Stradai- Rozenbergai radās, kad spēkā bija

³¹ Liede A. Latvijas PSR kriminālprocess. Vispārējā daļa. Tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1980.

³² Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 46.140.lpp.

³³ Turpat.144.lpp.

³⁴ Turpat. 149.lpp.

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodekss. Pirms mēneša savā atklātajā lekcijā par pierādīšanu kriminālprocesā, iepriekš minētā autore minēja, ka pierādīšanas uzdevums ir objektīvas patiesības noskaidrošana. Autors pievienojas otrajam uzskatam, ka kriminālprocesā pierādīšanas patiesība ir objektīva, jo tas vairāk tuvinās realitātei, un nepastāv no viena cilvēka viedokļa. Ar vārdu objektīvs, autors uzskata, ka tā ir arī citas personas viedokļa pievienošana vai salīdzināšana ar savu viedokli. „Objektīvā patiesība tiek saprasta kā objektīva realitātes izziņa.”³⁵ Kristīne Strada- Rozenberga sniedz šādu definīciju pierādīšanas mērķim: „kā mērķi pārliecināt pierādīšanas adresātu par izteiktā apgalvojuma juridisko patiesumu.”³⁶

Pierādīšanas standarts arī Latvijas Kriminālprocesā kā atsevišķa tiesību norma nav ietverta, tā netika ietverta arī Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodeksā. „Pierādīšanas standarts nosaka to līmeni, ko sasniedzot, var uzskatīt, ka pierādīšanas mērķis ir sasniegts”³⁷ no šī apgalvojuma var secināt, ka pierādīšanas mērķis un pierādīšanas standarts kriminālprocesā ir cieši saistīts. „Pierādīšanas standarta jautājums ir aktuāls tikai tur, kur par pierādāmās patiesības galveno kritēriju tiek uzskatīts subjektīvais faktors jeb fakta izlēmēja iekšējā pārliecība. Secīgi- tur, kur pierādāmās patiesības vienīgais kritērijs ir objektīvā patiesība, kas tiek raksturota kā ārpus subjekta esoša, pierādīšanas standarta jautājums vispār nerodas. Tādā gadījumā pierādīšanas standarts ir līdzvērtīgs pierādīšanas mērķim, jo objektīva patiesība ir viena un tās sasniegšanai nav nekādu pakāpju, tai nevar būt nekādu līmeņu.”³⁸ „Pierādīšanas standarts un mērķis ir viens- objektīvā patiesība.”³⁹

”Pierādīšanas robežas- visai nenoteikta kriminālprocesuālā kategorija. Kriminālprocesa likumā tā nav definēta un to faktiski nav iespējams izdarīt. Pierādīšanas robežas- ir praktiskas dabas fenomens, kas atkarīgs no atsevišķas krimināllietas īpatnībām.”⁴⁰ „Pierādīšanas robežas nosaka to nepieciešamo un pietiekamo pierādījumu apjomu, kāds vajadzīgs, lai varētu uzskatīt, ka lietā nozīmīgie apstākļi ir pilnīgi ticami un pierādīti.”⁴¹ Jāatzīmē, ka arī jēdziens pierādīšanas robežas Latvijas Kriminālprocesa likumā nav minēts, to varētu pamatot ar argumentu, ka „pierādīšanas robežas ir atkarīgas no katras konkrētās krimināllietas īpatnībām.”⁴² Tādu pašu pamatojumu arī uzsvēra Kristīne Strada- Rozenberga ar Ārija Meikališa savā grāmatā „Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca”, kas tika izdota

³⁵ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970, 218.lpp.

³⁶ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002,149.lpp.

³⁷ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 150.lpp.

³⁸ Turpat,151.lpp.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati.Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 111. lpp.

⁴¹ Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RAKA, 2000,201.lpp.

⁴² Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca, RAKA, 1998. 188. lpp.

2000. gadā. Protams, jāņem vērā, ka tajā laikā spēkā bija Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodekss. Savu vērtējumu par pierādīšanas robežām sniedz arī Arturs Liede. „Pierādīšanas robežu noteikšana krimināllietā ir praktiskas lietderības jautājums. Tās nedrīkst nospraust pārāk plašas, lai lietu nesarežģītu ar liekām ziņām un attiecīgi nepaildzinātu tās izmeklēšanu; tās nedrīkst būt arī pārāk šauras, lai lietas apstākļu izzināšanā nepaliktu neskaidrības, pretrunas un citādas pierādījumu nepilnības. Pierādīšanas robežas atzīstamas par pareizi noteiktām, ja, izvairoties no nevajadzīgu ziņu savākšanas, ir ticami pierādīti visi lietā noskaidrojamie fakti.”⁴³ Autoraprāt, ja mūsdienās ikviens procesa virzītājs vadītos pēc iepriekš izteiktās atziņas, ikviena krimināllietā tiktu efektīvi un ātri atrisināta un lieta tiktu novesta līdz taisnīgam rezultātam. „Pareiza pierādīšanas robežu noteikšana ir procesuālas ekonomijas un ātras pirmstiesas izmeklēšanas garantija.”⁴⁴ Jāpiemin, ka pierādīšanas robežu noteikšana daudzos gadījumos ir visai problemātiska, jo katram sīkumam, katrai liecībai un pierādījumam, kas attiecas uz krimināllietu, ir ļoti liela nozīme, tāpēc sākot skatīt lietu, nevar pateikt, kuras ziņas par faktiem būs derīgas, kuras mazāk nederīgas vai kuras vispār krimināllietā ir nederīgas. „Lietas apstākļu izmeklēšanas gaitā pierādīšanas robežas ir nepārtrauktā kustībā. Jāizšķir faktiskās pierādīšanas robežas, kas reāli izveidojas lietā, un optimālās pierādīšanas robežas kā tas izmeklēšanas darbību un pierādījumu apjoms, kas nepieciešams un pietiekams lietā nozīmīgu apstākļu noskaidrošanai.”⁴⁵ „Pierādīšanas robežas saistītas ar visu noskaidroto apstākļu esamības vai neesamības novērtēšanu un pamatošanu. Pierādījumu daudzums un ticamība- tie ir galvenie kritēriji, kas raksturo pierādīšanas robežas. Pierādījumu kopums atzīstams par pietiekamu, ja neapšaubāmi noskaidroti un neapstrīdami pamatoti visi apstākļi, kas ietilpst pierādīšanas priekšmetā un pilnīgi izslēgtas kaut kādas šaubas par noskaidroto faktu patiesumu.”⁴⁶

---

⁴³ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970. 253.lpp

⁴⁴ Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RAKA, 2000,201.lpp.

⁴⁵ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970.254.lpp.

⁴⁶ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati.Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 111. lpp.

2. PIERĀDĪŠANAS SUBJEKTI

Latvijas Kriminālprocesa likuma 126. panta pirmā daļa nosaka, ka „par pierādīšanas subjektiem uzskatāmas visas kriminālprocesā iesaistītās personas, kurām ar šo likumu uzlikts pienākums vai piešķirtas tiesības veikt pierādīšanu.” Šī ir pierādīšanas subjektu definīcija. Ņemot vērā Kriminālprocesa likumā minētās pierādīšanas un pierādījumu definīcijas var uzskatīt, ka „par pierādīšanas subjektu atzīstami tikai tie procesa dalībnieki, kuri pamato apgalvojumus par pierādīšanas priekšmetā ietilpstošajiem faktiem, turklāt to dara, izmantojot procesuālus pierādījumus.”⁴⁷ Ārija Meikališa pierādīšanas subjektus iedala divās grupās, pirmā- „valsts iestādes un amatpersonas, kuru pienākums ir pierādījumu meklēšana un to procesuālā nostiprināšana, pārbaude un novērtēšana”⁴⁸ un otrā – „personas- aktīvi procesa dalībnieki, kuriem ir tiesības piedalīties noteiktu lietas apstākļu pierādīšanā.”⁴⁹ Īsāk sakot, pierādīšanas subjekti iedalās divās grupās, viena, kuriem pierādīšana ir pienākums un otra, kuriem pierādīšana ir tiesības. Šāds iedalījums ir arī Ārijas Meikališas un Kristīnes Stradas-Rozenbergas grāmatā „Kriminālprocess shēmās” A daļā. Šajā grāmatā zem subjektiem, kuriem pierādīšana ir pienākums, autores raksta sekojošo, ka pamatnostādne ir „Pierādīšanas pienākums pirmstiesas kriminālprocesā ir procesa virzītājam, bet tiesā apsūdzības uzturētājam.”⁵⁰ Tieši tāda paša pamatnostādne izriet no Kriminālprocesa likuma 126. panta otrās daļas. Ārija Meikališa un Kristīne Strada-Rozenberga šajā pašā grāmatā „Kriminālprocess shēmās,, arī ir aprakstījušas kriminālprocesa dalībniekus, kuriem pierādīšana ir pienākums, izņēmuma gadījumus. Pirmais no tiem ir „Ja kriminālprocesā iesaistīta persona uzskata, ka kāds no Kriminālprocesa likuma 125. pantā prezumētajiem faktiem (fakta legālā prezumpcija) nav patiess, pienākums norādīt uz pierādījumiem par šā fakta neatbilstību īstenībai ir tai procesā iesaistītajai personai, kura to apgalvo.”⁵¹ Otrais izņēmuma gadījums ir „Uz apstākļiem, kas izslēdz kriminālatbildību, kā arī uz alibi, jānorāda personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību saistībā ar šā nodarījuma izmeklēšanu, ja vien šādas ziņas jau nav iegūtas izmeklēšanā.”⁵² Pirmais un otrais izņēmuma gadījums izriet no Kriminālprocesa likuma 126. panta trešās un ceturtās daļas. Jāpiemin, ka šī panta daļās pienākums pierādīt, personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, attiecībā uz apstākļiem, kas izslēdz kriminālatbildību un alibi, nepastāv, jo personai nav pienākums pierādīt, bet gan pienākums norādīt. “Kriminālprocesa likuma 67.panta pirmās daļas 6.punktā noteikts, ka no

⁴⁷ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002,100.lpp.

⁴⁸ Turpat.

⁴⁹ Turpat.

⁵⁰ Meikališa Ā. Strada- Rozenberga K.Kriminālprocess shēmās. A daļa. Latvijas Vēstnesis, 2007. 165. Lpp.

⁵¹ Turpat.

⁵² Turpat.

brīža, kad personai paziņots, ka tā atzīta par aizdomās turēto, šai personai ir pienākums norādīt uz faktu, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā tā ir atradies citā vietā (turpmāk – alibi), vai uz Krimināllikumā paredzētu apstākli, kas izslēdz kriminālatbildību. Kriminālprocesa likuma 74.pants noteic, ka apsūdzētajam visās kriminālprocesa stadijās ir tādi paši pienākumi kā aizdomās turētajam. „Aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir tiesības iesniegt pierādījumus (LKPL 95. pants). Nesaprotamu iemeslu dēļ Kriminālprocesa likumā nav nosauktas tiesības iesniegt pierādījumus (KPL 66., 70., 98. panti). Izmantojot savas tiesības uz aizstāvību, apsūdzētais pratināšanā paziņo par alibi, pievienojot savam paziņojumam dzelzceļa biļetes it kā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī viņš bijis citā pilsētā. Tiešām no apsūdzētā viedokļa tas ir viņa nevainīguma pierādījums krimināllietā. Pratināšanas gaitā apsūdzētais ne tikai paziņo par savu nevainīgumu, bet, uzrādot dzelzceļa biļetes, pamato savus apgalvojumus, un viņa darbība ir pierādīšana.”⁵³

„No lietas materiāliem redzams, ka pirmstiesas kriminālprocesā un tiesā apsūdzētais J.A. izmantoja savas tiesības nesniegt paskaidrojumus. Apsūdzētais nenorādīja arī uz savu alibi, pirmstiesas kriminālprocesā sakarā ar alibi nelūdza nopratināt nevienu personu. Tikai pirmās instances tiesas sēdē 2011.gada 13.septembrī J.A. lūdza kā liecinieci izsaukt Ž.I. un norādīja, ka viņa var apstiprināt tiesai to, ka „viņš šā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī atradies citā vietā”. Tajā pašā laikā J.A. nenorādīja, kur viņš atradies nozieguma izdarīšanas brīdī.”⁵⁴ Šajā gadījumā apsūdzētais nav īstenojis savas tiesības, respektīvi, nav norādījis uz savu alibi, taču, lai personu nepamatoti nesauktu pie kriminālatbildības, norādīšanai uz savu alibi būtu jābūt kā pienākumam. No iepriekš minētās lietas izriet, ka apsūdzētajam vai aizdomās turētajam piemīt pierādīšanas pienākums, autoraprāt, šis pierādīšanas pienākums, saistībā ar alibi uzrādīšanu, ir jāpiemēro ikvienā krimināllietā, jo patreizējā Kriminālprocesa likuma 126. panta ceturtais daļas redakcija, ļauj interpretēt vārdus „jānorāda uz alibi” kā ne visai stingri noteiktam, autoraprāt, šie vārdi aizstājami ar “pienākumu norādīt un pierādīt uz alibi”. Šis princips būtu jāpiemēro ikvienā krimināllietā, jo tas ļaus izvairīties no nepareiziem tiesu lēmumiem.

Trešais izņēmums ir „ja attiecībā uz konkrētās personas mantu izteikta Kriminālprocesa likuma 355. panta otrās daļas ietvertā noziedzīgi iegūtas mantas prezumpcija, personai jāpierāda savas mantas likumīgā izcelsme.”⁵⁵ Noziedzīgās mantas prezumpcija izriet no Kriminālprocesa likuma 355. panta otrās daļas, kas nosaka, ka „ja netiek pierādīts pretējais,

⁵³ Dombrovskis R. Kriminālprocesa uālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 56.lpp.

⁵⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 5. jūnija lēmums lietā SKK- 298-2013 (krimināllietas nr. 11089032410).

⁵⁵ Meikališa Ā. Strada- Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās. A daļa. Latvijas Vēstnesis, 2007. 165. Lpp.

par noziedzīgi iegūtu uzskatāma manta, arī finanšu līdzekļi, kas pieder personai, kura..." un tālāk uzskaitītas attiecīgās personas. Pēdējais izņēmuma gadījums, ko piemin Ā. Meikališa un Kristīne Strada- Rozenberga ir „Kompensācijas pieteikumā ir jāpamato pieprasītās kompensācijas apmērs.”⁵⁶ Jāpiebilst, ka sakarā ar pierādīšanas subjektiem un pierādīšanas pienākumu, abas iepriekš minētās autores ir izteikušas piebildi, ka „konkrēta procesa apstākļos vairāki procesa dalībnieki var būt tādi, kuriem ir gan pierādīšanas tiesības, gan pienākums. Šādos gadījumos tie bauda tiesības uz pierādīšanu attiecībā uz vieniem apstākļiem, savukārt pienākumu- attiecībā uz citiem. Tā, piemēram, aizdomās turētajam pēc vispārīgas nostādnes pierādīšana ir tiesības, tai pašā laikā viņam ir pienākums norādīt uz kriminālatbildības apstākļu esamību.”⁵⁷ Sīkāk par pierādīšanas pienākumu autors aplūkos sadaļā „Pierādīšanas pienākums.”

Kā jau iepriekš tika minēts, tad galvenā pamatnostādne ir, ka pierādīšanas pienākums pirmstiesas procesā balstās uz procesa virzītāju, bet tiesā uz apsūdzības uzturētāju. Kriminālprocesa likuma 27. pants nosaka, ka „procesā virzītājs ir amatpersona vai tiesa, kas konkrētajā brīdī vada kriminālprocesu.” Šī paša panta pirmajā daļā ir minēti arī vairāki procesa virzītāja darbības virzieni: „1)organizē kriminālprocesa un lietvedību tajā; 2)pieņem lēmumus par kriminālprocesa virzību; 3) pats vai iesaistot citas amatpersonas īsteno valsts pilnvaras kriminālprocesa attiecīgajā stadijā vai posmā 4)pieprasa, lai ikviena persona izpilda kriminālprocesuālo pienākumu un ievēro procesuālo kārtību; 5)nodrošina iespēju kriminālprocesā iesaistītajām personām īstenot likumā noteiktās tiesības.” Kriminālprocesa likuma 27. panta ietvarā ir arī uzskaitīti, kas var būt procesa virzītāji, tie ir „1)izmeklēšanā- izmeklētājs vai izņēmuma gadījumā prokurors; 2)kriminālvajāšanā- prokurors; 3)sagatavojot lietu iztiesāšanai, kā arī no brīža, kad pasludināts nolēmums, ar kuru pabeigta tiesvedība attiecīgās instances tiesā, līdz lietas nodošanai nākamajai tiesu instancei vai nolēmuma izpildei- tiesnesis, kurš vada iztiesāšanu; 4)iztiesāšanas laikā- tiesas sastāvs; 5)pēc tiesas nolēmuma spēkā stāšanās- tiesnesis.”

„Pirmstiesas izmeklēšanā izmeklētājs ir tikai izzināšanas subjekts, un, kad, pēc viņa domām, noskaidrota vainojamās personas personība, viņš nodod krimināllietu prokuroram. Pierādīšana izmeklētāja darbībā izpaužas tikai gadījumos, kad viņš griežas pie izmeklēšanas tiesneša nolūkā saņemt atļauju izdarīt kratīšanu, piemērot likumā noteiktus drošības līdzekļus un dažos citos gadījumos.”⁵⁸ Nevar nepiekrīst šim Reinharda Dombrovska uzskatam, taču ņemot vērā mūsdienu tendences kriminālprocesā, tad gadījumi, kad izmeklētājs piedalās tieši

⁵⁶ Meikališa Ā. Strada- Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās. A daļa. Latvijas Vēstnesis, 2007. 165. Lpp.

⁵⁷ Turpat.

⁵⁸ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 114.-115.lpp.

pierādīšanā nevis izzināšanā, ir arvien biežāk. Runājot par prokuru, Reinhard Dombrovskis, tā pat kā izmeklētāju, prokuru uzskata par pierādīšanas pienākuma nesēju. „Veidojot lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai vai noturot apsūdzības runu, prokurors darbojas kā pierādīšanas subjekts.”⁵⁹

„Jautājums par procesa virzītāju ieskaitīšanu pierādīšanas subjektu lokā ir risināts vairāk vai mazāk vienveidīgi, un tie tiek atzīti par pierādīšanas subjektiem, iekļaujot tos pierādīšanas subjektu grupā- pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir pienākums.”⁶⁰ Šāda nostādne ir arī pašreizējā kriminālprocesa likumā, kur par pierādīšanas subjektiem, galvenokārt, tiek uzskatīti procesa virzītāji. Kā spilgtu piemēru, par procesa virzītāju kā pierādīšanas subjektu, savā grāmatā „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” min Kristīne Strada- Rozenberga. „Ja prokurors pieņem lēmumu par krimināllietas izbeigšanu, šis lēmums viņiem jāpierāda, tas ir jānorāda, uz kādiem pierādījumiem pamatojoties tas pieņemts- šajā gadījumā viņš darbojas kā pierādīšanas subjekts gan uz personu, par kuru lēmums ir pieņemts, gan uz cietušo, gan uz pārējo sabiedrību.”⁶¹

Kristīne Strada- Rozenberga iedala pierādīšanas subjektu klasifikāciju trīs grupās, pirmajā grupā ir pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir pienākums, otrajā pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir tiesības un pēdējā pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir gan tiesības, gan pienākums- atkarībā no konkrētiem lietas apstākļiem. Ņemot vērā Kriminālprocesa likuma 126. pantā sniegto definīciju par pierādīšanas subjektiem kriminālprocesā, iezīmējas tas, ka Kriminālprocesa likums paredz tikai pirmās divas pierādīšanas subjektu klasifikācijas grupas, lai gan Kristīne Strada- Rozenberga minēja trīs. Attiecībā uz jautājumu par to, ka pierādīšanas subjekts kriminālprocesā ir procesa virzītājs, domstarpību nav, turklāt Kristīne Strada- Rozenberga grāmatā „Pierādīšanas teorija kriminālprocesā” norāda to, ka procesa virzītājs kriminālprocesā ne tikai pilda pierādīšanas pienākumu, bet arī izzināšanas funkcijas. Ņemot vērā iepriekš minēto, var pilnīgi droši apgalvot, ka procesa virzītājs kā pierādīšanas subjekts kriminālprocesā, ir svarīgākā persona, jo tieši no procesa virzītāja lielā mērā ir atkarīga kriminālprocesa virzība pirms iztiesāšanas, vēlāk, iztiesāšanas laikā, procesa virzītāja pienākumus attiecībā uz pierādījumiem pilda apsūdzības uzturētājs. To ir atzinusi arī Augstākās tiesas Krimināllietu departaments: „pierādīšanas pienākums tiesā ir apsūdzības uzturētājam.”⁶² Arī Igaunijas Kriminālprocesa

---

⁵⁹ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 115. lpp.

⁶⁰ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 104. - 105. lpp.

⁶¹ Turpat, 105. lpp.

⁶² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2010. gada 21. septembra lēmums lietā SSK-314/2010. (Krimināllietas nr. 13060003407).

kodeksā kā pierādīšanas subjekts, kuriem pierādīšana ir pienākums min apsūdzības uzturētāju, kurš parasti ir prokurors. Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 237. artikula pirmā daļa nosaka, ka „prokurors sniedz tiesai pārskatu par apsūdzību un pierādījumiem, kas apstiprina apsūdzības pamatotību, un kurus prokurors lūdz izskatīt tiesai.”⁶³ Prokuroru par pierādīšanas subjektu, kuram pierādīšana ir pienākums var manīt vairākos Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa artīkulos. Jāpiemin, ka Igaunijas Kriminālprocesa kodekss par pierādīšanas subjektu, kuram pierādīšana ir pienākums, min prokuratūru, kurai ir jānorāda pierādījumi attiecība uz apsūdzību, taču šis nosacījums ir rakstīts attiecība uz saīsināto spriedumu. Autora uzmanību pievērša arī cits Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa artīkuls, tas ir 126⁹, kurā teikts, ka „policijas aģents, šī likuma uzdevumā ir persona, kura vāc pierādījumus kriminālprocesā, izmantojot viltus identitāti.”⁶⁴ Jāatzīmē, ka šis policijas aģents darbojas prokurora interesēs un ar viņa atļauju. Latvijas Kriminālprocesa likumā, policijas aģents, kurš piedalās pierādīšanā kā pierādīšanas subjekts, kurai pierādīšana ir pienākums, nav minēts. Autoraprāt, Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā sniegtā norma par policijas aģentu ir vērā ņemama, jo Latvijas Kriminālprocesa likumā tieši šāda regulējuma nav, taču šāda viltus identitātes varētu saskatīt nodaļā: speciālās izmeklēšanas darbības. Salīdzinājumā ar Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu, Latvijā policijas aģentam neatvīl speciālu tiesību normu, kurā minēts šīs personas pienākumu piedalīties pierādīšanā.

Pastāv vairāki uzskati par to vai tiesa ir pierādīšanas subjekts. Pirmkārt, tiesu par pierādīšanas subjektu neatzīst vairāki zinātnieki, tai skaitā R. Rahunovs, „kurš tiesas darbu pierādījumu izmeklēšanā, pārbaudīšanā, izpētīšanā neuzskata par darbību vainīguma vai nevainīguma pierādīšanā.”⁶⁵ „Apgalvojums, ka tiesa spriež tikai tiesu, uzver to, ka tiesa nav pierādīšanas subjekts, lai gan tai ir tiesības pēc savas iniciatīvas vākt pierādījumus.”⁶⁶ Par iepriekš minēto apgalvojumu savu kritiku izsaka arī Kristīne Strada- Rozenberga norādot, ka „pašai tiesas spriešanai arī ir raksturīgas divas formas- pierādīšana un izzināšana. Proti, tiesas darbība kā izzināšana vērtējama tad, kad tiesa noskaidro lietas apstākļus, bet kā pierādīšana tad, kad tā dod atzinumu par notikuma fakta esamību vai neesamību, izvērtē to, tas ir, izsaka apgalvojumus un to pamato.”⁶⁷ Kriminālprocesa likuma 588. panta otrā daļa, attiecībā uz kasācijas instances tiesas lēmumu, norāda, ka lēmums ir jāmotivē. Ja kasācijas sūdzību vai protestu noraida, lēmumā jānorāda, kādēļ sūdzībā vai protestā atzītie argumenti atzīti par nepamatotiem.” Vārdu jāmotivē, var interpretēt, kā pienākumu pierādīt. Šādu uzskatu atbalsta

⁶³ Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams:

file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20(2).pdf [aplūkots 2014. gada 15. aprīlī].

⁶⁴ Turpat.

⁶⁵ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 107.lpp.

⁶⁶ Turpat.

⁶⁷ Turpat.

arī Kristīne Strada- Rozenberga norādot, ka „ja likums uzliek par pienākumu tiesai pamatot savu nolēmumu, faktiski tas uzliek tiesai par pienākumu pierādīt sava nolēmuma patiesumu.”⁶⁸ Respektīvi, vārdi „jāmotivē” un „pienākums pierādīt” šī panta izpratnē ir sinonīmi. Likums Par tiesu varu 17. panta pirmā daļa nosaka, ka „tiesas pienākums, izskatot jebkuru lietu, ir noskaidrot objektīvu patiesību.” Jāatceras tas, ka arī Kristīne Strada- Rozenberga atklātajā lekcijā uzsvēra, ka kriminālprocesā ir jānoskaidro objektīvo patiesību. Ņemot vērā iepriekš minēto, autors neuzskata, ka tiesa lietu tikai iztiesā, bet veic arī attiecīgos pierādīšanas pienākumus, kā minēts, piemēram, Kriminālprocesa likuma 588. panta otrajā daļā un saskaņā ar likumu Par tiesu varu noskaidro lietā objektīvo patiesību jeb veic pierādīšanu. Piemērs, uzskatam, ka tiesa ne tikai izskata lietu un notiesā vai attaisno iespējamo vainīgo personu, min Kristīne Strada- Rozenberga (no Krimināllietas tiesu palātas sprieduma lietā nr. PAK- 290 1999. g.) „notiesājošs spriedums nedrīkst balstīties uz pieņēmumiem...”⁶⁹ No šī piemēra var secināt, ka tiesa, noskaidrojot objektīvo patiesību, veic arī pierādīšanas pienākumu, jo katrs lēmums tai ir jāpamato. Lai gan Kriminālprocesa likums tieši neuzliek tiesai pierādīšanas pienākumus, tad interpretējot atsevišķas Kriminālprocesa likuma normas, šāds pierādīšanas pienākums pastāv, attiecībā uz to, ka tiesai atsevišķi lēmumi ir jāmotivē, ko var interpretēt kā pienākumu pierādīt. Šajā sakarā autors var minēt lietu, kur atspoguļojas tiesas loma kā pierādīšanas subjektam- „pirmās instances tiesa spriedumā ir uzskaitījusi pārbaudītos pierādījumus, atreferējusi dažos pierādījumos iegūtās ziņas. Taču tiesa nav vērtējusi pierādījumus atbilstoši Kriminālprocesa likuma 124., 127., 128., 129.panta prasībām. Spriedumā nav norādīts, kādi pierādījumi attiecas uz noziedzīgā nodarījuma sastāva, tajā skaitā objektīvās un subjektīvās puses, esamību, nav analizēti un vērtēti visi lietā pārbaudītie pierādījumi, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu.”⁷⁰ Minētajā krimināllietā un vispār kriminālprocesā kopumā tiesa darbojas kā pierādīšanas subjekts, kuram pierādīšana ir pienākums līdz ar to nevar piekrist apgalvojumam, ka tiesa spriež tikai tiesu. Kā arī Kristīne Strada- Rozenberga uzsvēra attiecībā uz pierādīšanas subjektiem, kuriem pierādīšana ir pienākums, ja šo pienākumu nepilda, tad ir sekas, kas arī ir iepriekš minētajā gadījumā, respektīvi, Augstākās tiesas Krimināllietu departaments atcēla pirmās instances lēmumu kā arī apelācijas instances lēmumu. Abu tiešu instanču lēmumi tika atcelti pamatojoties uz to, ka insatances „nav analizējušas un vērtējušas ziņas, kas fiksētas apskates protokolos un ekspertu

---

⁶⁸ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002,109.lpp.

⁶⁹ Turpat.

⁷⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2006. gada 12. oktobra lēmums lietā SSK-579/2006. (Krimināllietas nr. 11511003104).

atzinumos.”⁷¹ Apelācijas instance šajā gadījumā neveica pierādījumu pārbaudi un pamatojās uz pirmās instances lēmumu. Par pierādījumu neveikšanu Augstākās tiesas Krimināllietu departaments izvirzīja svarīgu tēzi: „Tikai tad, ja apelācijas instances tiesa, pārbaudot un novērtējot lietā iegūtos pierādījumus, nonāk pie atzinuma, ka pirmās instances tiesa ir pareizi novērtējusi lietā iegūtos un pārbaudītos pierādījumus un tiesas atzinumi pamatoti ar novērtētajiem pierādījumiem, tā var neatkārtot pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus.”⁷²

Attiecība uz to vai cietušā puse saņems kompensāciju par morālo aizskārumu un mantisko zaudējumu, tiesas loma ir acīmredzama, “Tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma normu prasībām ir pārbaudījusi un izvērtējusi visus pierādījumus un uz to pamata izdarījusi secinājumu par Krimināllikuma 130.panta pirmajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva neesamību M.V. darbībās.”⁷³ Attiecībā uz pēdējo minēto krimināllietu, tiesai izvērtējot un pārbaudot visus pierādījumus, Augstākās tiesas Krimināllietas departaments noraidīja kasācijas sūdzību par to, ka apelācijas instance pilnība nav veikusi pierādījumu pārbaudi. Šajā gadījumā arī kompensācijas par morālo kaitējumu un mantisko zaudējumu cietušā puse nesaņēma. No tā var secināt, ka tiesa balstās uz tiem pierādījumiem, kurus iesniedz apsūdzības uzturētājs un šajā gadījumā vēl eksperts. Autors vēlreiz var uzsvērt, ka tiesas loma, kriminālprocesā kā pierādīšanas subjektam, ir ļoti liela, tāpēc būtiski ir katrai tiesu instance izvērtēt visus pierādījumus, jo pretējā gadījumā lieta var nonākt jaunā izskatīšanā, kas būtiski paildzina krimināllietas izskatīšanas laiku. Neatkarīgi no tā vai tiesa kā pierādīšanas subjekts ir pirmās instances tiesa vai apelācijas instance, tai ir būtiski veikt pierādījumu pārbaudi, kas izriet no tiesas pierādīšanas pienākuma. “Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 511., 512. pantu tiesas spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam, tiesa spriedumu pamato ar pierādījumiem, kuri pārbaudīti tiesas sēdē vai kurus saskaņā ar šā likuma 125. panta noteikumiem nav nepieciešams pārbaudīt. Šīs likuma prasības attiecas arī uz apelācijas instances tiesas nolēmumu.”⁷⁴

Kriminālprocesa likumā procesa virzītāja un apsūdzības uzturētāja pierādīšanas pienākums ir atšķirīgs no tiesas pierādīšanas pienākuma, jo tiesai pierādīšanas pienākums ir jāveic formāli, respektīvi, jābalstās uz tiem pierādījumiem, kurus gan praktiski, gan formāli tiesai ir iesnieguši procesa virzītājs un apsūdzības uzturētājs. Jaatzīmē, ka tiesai kā

---

⁷¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2006. gada 12. oktobra lēmums lietā SSK-579/2006. (Krimināllietas nr. 11511003104).

⁷² Turpat.

⁷³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2010. gada 21. septembra lēmums lietā SSK-314/2010. (Krimināllietas nr. 13060003407).

⁷⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 12. aprīļa lēmums lietā SKKJ-180/2007 (krimināllietas nr. 11150055003).

pierādīšanas subjektam, pierādīšana ir ne tikai pienākums, bet arī tiesības, šāds secinājums izriet no Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmuma lietā SKK-147/2011. “Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 455.panta otro daļu tiesa ir tiesīga pēc savas iniciatīvas iegūt pierādījumus un tos pārbaudīt tiesas sēdē tikai tad, ja apsūdzētais aizstāvību īsteno pats, bet tiesai rodas pamatotas šaubas par viņa pieskaitāmību vai iespējamo vainu apsūdzībā. Ekspertīze ir procesuāla darbība, kuras rezultātā tiek iegūts pierādījums – eksperta atzinums. Tā kā apsūdzētais aizstāvību īstenoja kopā ar aizstāvi, tad tiesai nebija tiesības pēc savas iniciatīvas iegūt pierādījumus, tostarp, ekspertu atzinumu.”⁷⁵

„Iztiesāšanas laikā tiesa ir izzināšanas subjekts, bet sprieduma rakstīšanas laikā tiesa jau ir pierādīšanas subjekts. Šajā gadījumā izzināšanas subjekts ir visa sabiedrība.”⁷⁶ Ņemot vērā, ka autors apskata Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu, tad izskatot to, 286¹. artikulā ir minēts, ka „tiesai ir pienākums pieņemt un organizēt tikai tādus pierādījumus, kas ir būtiski lietā.”⁷⁷ No iepriekš minētā skaidri var secināt, ka tiesa kriminālprocesā ir pierādīšanas subjekts, kuram pierādīšana ir pienākums. Līdz ar to autors secina, ka tiesai attiecībā uz pierādīšanas pienākumu ir tik pat liela loma kā Latvijas Kriminālprocesa likumā.

Kriminālprocesa likuma 126. panta pirmā daļa nosaka, ka „par pierādīšanas subjektiem uzskatāmas visas kriminālprocesā iesaistītās personas”. Dažām personām pierādīšana ir pienākums, dažām tās ir tiesības. Pēc Kriminālprocesa likuma definīcijas(Kriminālprocesa likuma 126. pants) pie pierādīšanas subjektiem, kuriem pierādīšana ir pienākums, kā jau autors aplūkoja ir pieskaitāms procesa virzītājs pirmstiesas procesā un apsūdzības uzturētājs tiesā. Runājot par pierādīšanas subjektiem, kuriem pierādīšana ir tiesības. Pirms Kriminālprocesa stāšanās spēkā „darba grupa V.Jākobsones vadībā, kas izstrādāja Kriminālprocesa kodeksa projektu, kurā bija pateikts, ka aizdomās turētajam, apsūdzētajam, aizstāvim, cietušajam, civilprasītājam, atbildētājam un viņu pārstāvjiem ir tiesības piedalīties pierādīšanā.”⁷⁸ Attiecībā uz pierādīšanas subjektiem, kuriem pierādīšana ir tiesības Kriminālprocess sniedz savādāku regulējumu attiecībā pret Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksu. „Procesa dalībnieka liecības ir pierādījums...”⁷⁹ Liecības uzskatot par pierādījumiem pilnīgi droši var apgalvot, ka, persona, kura sniedz liecību, piedalās kriminālprocesā saistībā ar pierādīšanas funkciju.

⁷⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011. gada 29. marta lēmums lietā SKK-147/2011 (krimiāllietas nr. 11260047708).

⁷⁶ Dombrovskis R. Vēlreiz par pierādījumu un pierādīšanas izpratni. Jurista Vārds.2012. 17. Janvāris, nr. 3 (702).

⁷⁷ Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams: file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20(2).pdf [aplūkots 2014. gada 15. aprīlī].

⁷⁸ Dombrovskis R. Vai pierādīšana ir izzināšana: dialektiskās loģikas skatījums. Jurista Vārds, 2004.9.novembris, nr. 43(348).

⁷⁹ Dombrovskis R. Par pierādījumu izpratni kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.31.oktobris, nr.43(446)

Kriminālprocesa likuma 60². panta pirmās daļas 8. punkts nosaka, ka „personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību ir tiesības sniegt liecību vai atteikties liecināt.” Turklāt šī paša panta otrā daļa nosaka, ka „liecības nesniegšana nav vērtējama kā traucēšana noskaidrot patiesību lietā un izvairīšanās no pirmstiesas procesa un tiesas.” Analizējot šo likuma normu var secināt, ka personas, kurām ir tiesības uz aizstāvību, piedalās kriminālprocesā kā pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir tiesības, jo iepriekš minētā norma personām neaizliedz nesniegt liecību, persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, respektīvi, aizturētais, aizdomās turētais un apsūdzētais, Kriminālprocesa norma šajā gadījumā atļauj izvēlēties sniegt vai nesniegt liecību, ko varētu interpretēt kā tiesības piedalīties vai nepiedalīties pierādīšanā. „Procesa virzītājs pirmstiesas izmeklēšanā darbojas kā izzināšanas subjekts, bet iesaistītie izmeklēšanas procesa dalībnieki- informācijas nesēji ir pierādīšanas subekti (cietušais, liecinieks, aizdomās turētais, apsūdzētais, eksperts).”⁸⁰ Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 34. artikula pirmās daļas 7. punktā ir minēts, aizdomās turētā tiesības un pienākumi, pie tiesībām ir minēts, ka aizdomās turētais „iesniedz pierādījumus.”⁸¹ Nākamajā pantā tieši tādas pašas tiesības iesniegt pierādījumus Igaunijas Kriminālprocesa kodekss paredz apsūdzētajam. Jāpiemin, ka Latvijas Kriminālprocesa likumā tieši šādas tiesības nav minētas. No iepriekš minētā var secināt, ka Igaunijas Kriminālprocesa kodekss, attiecība uz aizdomās turēto un apsūdzēto, iekļauj pierādīšanas subjektu grupā, kuriem pierādīšana ir tiesības, šāds pats regulējums ir arī Latvijā. Tāda paša tēze tika atspoguļota 2005. gada krimināllietā, kurā tika iesniegts virsprokurora protests, kurā tika norādīts, ka „tiesa lietu izskatījusi, neizdarot pierādījumu pārbaudi tiesas izmeklēšanā, kas ir pretrunā ar Latvijas KPK 276.¹ panta pirmās daļas prasībām. Pierādījumu pārbaudes neizdarīšana ierobežoja tiesājamo tiesības uz aizstāvību, viņiem tika liegta iespēja piedalīties pierādījumu pārbaudē.”⁸² Jāņem vērā, ka lēmums tika balstīts uz Latvijas Kriminālprocesa kodeksu, bet tas nemaina faktu, ka arī mūsdienās, no iepriekš minētā prokurora protesta izriet, ka personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību piedalās kriminālprocesā kā pierādīšanas subjekts, kuram pierādīšana ir tiesības. „Aizturētais, aizdomās turētais un apsūdzētais ir kriminālprocesuālās darbības dalībnieki, kuri ir pierādīšanas subjekti, bet atšķirībā no citiem dalībniekiem, viņiem saskaņā ar likumu ir tikai tiesības, bet nevis pienākumi piedalīties pierādīšanā. Aizturētam, aizdomās turētajam vai apsūdzētajam liecību došana ir viens no aizstāvības līdzekļiem, un viņiem dota iespēja atteikties no liecību došanas

---

⁸⁰ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 46. lpp.

⁸¹ Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20(2).pdf) [aplūkots 2014. gada 14. aprīlī].

⁸² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2005. gada 10. marta rīcības sēdes lēmums nr. lietā SKK- 154 (krimināllietas nr. 1130024604).

vai sniegt procesa virzītājam savus paskaidrojumus par noziedzīga nodarījuma apstākļiem.”⁸³ Kā jau Reinhard Dombrovskis minēja, tad Kriminālprocesa likumā tiesības iesniegt pierādījumus, aizturētam, aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, nav tieši minētas, kas kaut kādā veidā iespējams pārkāpj cilvēktiesības, jo praksē šādas tiesības personām pastāv, bet likumā tās nav tieši minētas. Kā jau autors arī iepriekš minēja, tad aizturētajam, aizdomās turētajam vai apsūdzētajam būtu jauzliek pierādīšanas pienākums, lai atvieglotu kriminālprocesa norisi. Šajā gadījumā autors min gadījumu par pienākumu norādīt uz albi, kas interpretējams kā pienākums pierādīt savu alibi, gadījumā ja persona neuzskata sevi par vainīgu.

„Literatūrā izteikti divi viedokļi: pirmais- aizstāvim ir tiesības piedalīties pierādīšanā, otrais- pierādīšana ir aizstāvja ne tikai tiesiskais, bet arī morālais pienākums krimināllietā.”⁸⁴ „Aizstāvim ir jāpierāda tikai tādi apstākļi, kam ir attaisnojošs vai vainu mīkstinošs raksturs, un, pie tam, ja šie apstākļi skar apsūdzētā likumiskās intereses.”⁸⁵ Kriminālprocesa likuma 86. panta pirmā daļa nosaka, ka „aizstāvim ir visas tiesības, kādas ir viņa aizstāvamai personai attiecīgajā procesā...” Aizstāvis darbojas aizstāvāmā intereses (Kriminālprocesa likuma 86. panta otrā daļa). Interpretējot iepriekš minēto pantu, var secināt, ka arī aizstāvis ir pierādīšanas subjekts, kuram pierādīšana ir tiesības. Taču, ņemot vērā, aizstāvja tiesisko un morālo pienākumu pret aizturēto, aizdomās turēto un apsūdzēto, tad aizstāvis kriminālprocesā darbojas kā pierādīšanas subjekts, kam pierādīšana ir gan tiesības, gan pienākums. Arī Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 47. artikulā ir minēts, ka aizstāvim ir tiesības iesniegt pierādījumus, tātad arī aizstāvis, tāpat kā Latvijas Kriminālprocesa likumā, ietilpst pierādīšanas subjektu grupā, kuriem pierādīšana ir tikai tiesības. Atšķirībā starp Latvijas Kriminālprocesa likumu un Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu ir tajā, ka pie secinājuma, ka aizstāvis piedalās kriminālprocesā kā pierādīšanas subjekts, kuram pierādīšana ir tiesības, Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā tas ir skaidri minēts, taču pie tāda paša secinājuma skatot Latvijas Kriminālprocesa likumu, normas ir jāinterpretē, kas autoraprāt sarežģī Kriminālprocesa likuma caurskatāmību.

„Cietušais ir kriminālprocesā ieinteresētā persona. Cietušajam ir tiesības iesniegt pierādījumus, bet nav pienākums to darīt. Tātad cietušajam ir tikai tiesības, nevis pienākums nodarboties ar pierādīšanu, bet atsevišķos gadījumos cietušajam ir pienākums pierādīt savus apgalvojumus. Sevišķi spilgti tas izpaužas personīgās apsūdzības lietās, jo tajās viņš pats uztur apsūdzību. Parasti cietušajam ir pienākums sniegt patiesas liecības, un parasti cietušais

⁸³ Dombrovskis R. Kriminālprocesiālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 116. lpp.

⁸⁴ Turpat 118. lpp.

⁸⁵ Turpat.

ne tikai ziņo par zināmiem viņam faktiem, bet arī pamato to patiesumu.”⁸⁶ Runājot par cietušo, Kriminālprocesa likuma 7. panta 2. daļa nosaka, ka „Par Krimināllikuma 130., 131., 132., 136., 157.pantā, 159.panta pirmajā daļā, 160.panta pirmajā daļā, 168., 169., 180.pantā, 185.panta pirmajā daļā, 197.pantā, 200.panta pirmajā daļā un 260.panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu kriminālprocesu uzsāk, ja saņemts pieteikums no personas, kurai nodarīts kaitējums.” Šeit būtu jāpievērš uzmanība vārdu salikumam „ja saņemts pieteikums”, tas nozīmē, ka persona var izvēlēties, tai ir tiesības izvēlēties vai viņa vēlas uzsākt kriminālprocesu vai nē. Personai uzrakstot šo iesniegumu, tā kļūst par kriminālprocesā iesaistīto personu. Personu atzīst par cietušo, ja viņa pati to vēlas saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 96. pantu. Turklāt Kriminālprocesa likums 97. pants nosaka, ka „cietušais, ņemot vērā viņam nodarīto morālo aizskārumu, fiziskās ciešanas un mantiskā zaudējuma apmērus, piesaka šī kaitējuma apmēru un izmanto savas procesuālās tiesības morālās un materiālās kompensācijas gūšanai.” No iepriekš minētā izriet, ka personai ir tiesības iesaistīties kriminālprocesā, cietušās personas statusā, līdz ar to personai ir tiesības piedalīties pierādīšanā, attiecībā pret to, ka personai izdarīts morāls, fizisks kaitējums vai mantisks samazinājums. Arī cietušais ir persona, kura piedalās kriminālprocesā kā pierādīšanas subjekts, kurai pierādīšana ir tiesības. Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 38. artikulā ir minētas cietušā tiesības, šī panta pirmās daļas 4. punktā minēts ”iesniegt pierādījumus”⁸⁷. Tātad tāpat kā ar apsūdzēto un aizdomās turēto, Igaunijas Kriminālprocesa kodekss cietušo iekļauj pierādīšanas subjektu grupā, kuriem pierādīšana ir tiesības, kas neatšķiras no Latvijas Kriminālprocesa regulējuma.

Kriminālprocesa likums skaidri nenosaka, iepriekš minēto personu tiesības piedalīties pierādīšanā, jeb būt kā pierādīšanas subjektiem, taču, interpretējot atsevišķas Kriminālprocesa normas, šīm personām piemīt kriminālprocesā iesaistīto pierādīšanas subjektu, kuriem pierādīšana ir tiesības, statuss. Attiecībā uz ekspertu, revidentu un liecinieku arī šīs personas var uzskatīt par pierādīšanas subjektiem, kuriem pierādīšana ir tiesības, jo atsaucoties uz spēkā esošo Kriminālprocesa likumu, nevienam no iepriekš minētajām personām likums neuzliek pierādīšanas pienākumu. Reinhardis Dombrovskis min trīs argumentus, kāpēc liecinieki kriminālprocesā ir pierādīšanas subjekti „pirmkārt, liecinieka liecības ir pierādījums krimināllietā, un liecinieks kā informācijas nesējs ir pierādīšanas subjekts. Otrkārt, vairākos gadījumos liecinieks pēc savas iniciatīvas ziņo procesa virzītājam par krimināllietas apstākļiem vai iesniedz procesa virzītājam priekšmetus un dokumentus, kuriem, pēc viņu

⁸⁶ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 119.lpp.

⁸⁷ Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams: file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20(2).pdf [aplūkots 2014. gada 14. aprīlī].

domām, var būt nozīme krimināllietā. Šajos gadījumos liecinieka uzvedības pamatā ir sabiedriskās intereses. Treškārt, lieciniekam ir pienākums (ar atsevišķiem izņēmumiem) sniegt liecības.”⁸⁸ „Gan eksperts, gan revidents tiek procesā iesaistīti savu specifisko zināšanu dēļ.”⁸⁹ „Ja mēs atzīstam, ka eksperta vai revidenta atzinums ir pierādījums krimināllietā, tad no tā ir jāizsecina, ka eksperts vai revidents ir pierādīšanas subjekts. Mūsuprāt, eksperts vai revidents ir ne tikai pierādīšanas subjekts, bet pierādīšana ir viņa pienākums, uz to ir norāde kriminālprocesa likumā. „...eksperts dod motivētas atbildes uz viņa uzdotajiem jautājumiem” (LKPK 194. p.). Tas nozīmē, ka ekspertam ir jāpamato savu atziņu patiesums.”⁹⁰ Liecinieks, eksperts un revidents ir kriminālprocesā iesaistītās personas, kuras lielā mērā ir saistītas ar pierādīšanu un pierādījumiem, ņemot vērā to, ka Kriminālprocesa likums tieši neizskaidro šo personu tiesības vai pienākumus attiecībā uz pierādīšanu, tad šeit ir vieta autora viedoklim par to, ka Kriminālprocesa likuma normās skaidri un gaiši vajadzētu ietvert kādas ir tiesības attiecībā uz pierādīšanu lieciniekam, ekspertam vai revidentam. Kristīne Strada- Rozenberga arī savā atklātajā lekcijā uzsvēra, ka ir jānošķir kam pierādīšana ir pienākums, bet kam tās ir tiesības. Attiecībā uz personām, kurām pierādīšana ir pienākums Kriminālprocesa likums nosaka sekas, ja šo pienākumu nepilda. Tādēļ, autoraprāt, Kriminālprocesa likumā ir jāietver normas, kuras nosaka liecinieku, ekspertu un revidentu tiesības attiecībā uz pierādīšanu, jo pašreizējās Kriminālprocesa likuma normas, attiecībā uz šo jautājumu, ir ne visai skaidras. Attiecībā uz Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu 98. artikulā ir minētas eksperta tiesības un pienākumus, autoram interpretējot tieši šo normu, autors secina, ka Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā ekspertam kā pierādīšanas subjektam, piedalīties pierādīšanā ir gan kā tiesības, gan kā pienākums. Šāds iedalījums atbilst Kristīnes Stradas- Rozenbergas pierādīšanas subjektu klasifikācijai, kur trešajā grupā ietilpst personas, kuriem pierādīšana ir gan pienākums, gan tiesības. Vērā būtu jāņem Igaunijas Kriminālprocesa kodekss, kurš arī trešajām personām nosaka tiesības iesniegt pierādījumus, respektīvi piedalīties kriminālprocesā kā pierādīšanas subjektiem. Igaunijas Kriminālprocesa kodeksa 40². artikuls nosaka, ka trešajām personām ir tiesības iesniegt pierādījumus. Šajā sakarā par trešajām personām tiek uzskatītas personas, kuras ir iesaistītas kriminālprocesā savu specifisko zināšanu dēļ. Ņemot vērā autora aplūkoto Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu var secināt, ka tas attiecība uz pierādīšanas subjektiem, kuriem pierādīšana ir tiesības ir caurskatāmāks, jo tieši pie iepriekš aplūkotajiem pierādīšanas subjektiem kā tiesības ir rakstīts pierādījumu iesniegšana.

⁸⁸ Dombrovskis R. Kriminālprocesaualās pierādīšanas teorētiskie pamati.Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013,119.lpp.

⁸⁹ Meikališa A.,Kristīne Strada- Rozenberga.Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās. Jurista vārds, 2009. 1. septembris, nr. 35(578),10.-18.lpp.

⁹⁰ Dombrovskis R. Kriminālprocesaualās pierādīšanas teorētiskie pamati.Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013,118.-119.lpp.

„Tātad, kriminālprocesā kāda dalībnieka ieinteresētība vai neieinteresētība krimināllietas iznākumā nevar būt par kritēriju tam, vai kriminālprocesa dalībniekam ir tiesības vai pienākums piedalīties kriminālprocesā kā pierādīšanas subjektam. Tiesības piedalīties pierādīšanā kriminālprocesuālajā darbībā pieder tikai cietušajam, lieciniekam, aizturētajam, aizdomās turētajam un apsūdzētajam, bet pārējiem nosauktajiem kriminālprocesuālās darbības dalībniekiem pierādīšana ir pienākums.”⁹¹ Šāds uzskats ir Reinhardam Dombrovskim. Autors iepriekš minētajam uzskatam piekrīt daļēji, pamatojot to, ka Kriminālprocesa likumā ir minēts, ka aizdomās turētajam ir pienākums norādīt uz alibi, kas būtu vēlams pārveidot par pienākumu. Pienākums norādīt uz alibi, pirmkārt, atvieglotu tiesvedību, otrkārt, tiesai būtu vieglāk noteikt vai persona ir vainīga, vai nē, treškārt, sevišķi smagos noziegumos, tas būtu sabiedrības interesēs. Runājot par cietušo, arī cietušajam ir pienākums pierādīt, piemēram, morālo aizskārumu vai mantisko zudumu. Autors vēlreiz secina, ka pierādīšanas tiesības Kriminālprocesa likumā nav tieši minētas, kas samazina personu cilvēktiesību izmantošanu kriminālprocesa ietvaros. Par piemēru būtu jāņem Igaunijas Kriminālprocesa kodekss, kurā zem katras personas statusa ir minēts, ka personai ir tiesības piedalīties pierādīšanā.

---

⁹¹ Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 119.-120.lpp.

3. PIERĀDĪŠANAS PIENĀKUMS

„Jautājums par pierādīšanas pienākumiem mūsu kriminālprocesā tiek risināts visai racionāli un saskaņā ar demokrātisma un humānisma principiem. Pierādīšanas pienākums, pirmkārt, ir uzlikts procesa virzītājam- izmeklētājam, prokuroram, tiesai vai tiesnesim, kā arī apsūdzētajam personīgās apsūdzības lietās. Izmeklētājam, prokuroram, tiesai vai tiesnesim katru reizi, kad atklātas noziedzīga nodarījuma pazīmes jāierosina krimināllieta. Izmeklēšanas gaitā, pirmkārt, jānoskaidro noziedzīga nodarījuma esamība vai neesamība un, otrkārt, jāpierāda izzināšanas rezultāti.”⁹² Veicot pierādīšanas pienākumu, tiesai vienmēr ir jābūt motivētai par tās rakstītajiem lēmumiem. Būtiski ir motivēt tiesu instanču lēmumus, jo no tā ir atkarīgs kāds būs tiesas lēmums- notiesājošs vai attaisnojošs. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietas departaments krimināllietā secināja, ka „apelācijas instances tiesa ir motivējusi, kādēļ tic pierādījumiem, kas apstiprina apsūdzēto vainu tādā apjomā, kādā norādīts apelācijas instances tiesas spriedumā, un noraida citus pierādījumus, kas ir pretrunā ar šādiem tiesas secinājumiem.”⁹³ No iepriekšējā secinājuma izriet, ka apsūdzības uzturētājs ir dzēsis pilnīgi visas saprātīgas šaubas, kas varētu rasties tiesai taisot spriedumu, respektīvi, pierādīšanas pienākums ir izpildīts.

„Latvijā, saskaņā ar spēkā esošajām tiesību normām, atzīta absolūta nevainīguma prezumpcija kā vienīgo principu un vienīgās normas, kas regulē pierādīšanas pienākumu kriminālprocesā, darbība.”⁹⁴ Jāpiemin, ka Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā arī ir minēta nevainīguma prezumpcija, tā ir minēta 7. artikulā un tā ir praktiski identiska nevainīguma prezumpcijai, kas ir minēta Latvijas Kriminālprocesa likumā. Salīdzinājumā ar Krievijas Federācijas Kriminālprocesa kodeksu, kurā arī ir minēta nevainīguma prezumpcija 14. artikulā, kaimiņvalsts Kriminālprocesa kodeksā ir minētas četras šīs prezumpcijas daļas, atšķirībā no Latvijas trim. Krievijas Federācijas nevainīguma prezumpcijas ceturtajā daļā ir teikts, ka „apsūdzētos, aizdomās turamos nevar atzīt par vainīgiem uz pieņēmumiem.”⁹⁵ Pārējās daļas neatšķiras no vispasaules nevainīguma prezumpcijas būtības. Autoraprāt, Krievijas Federācijas Kriminālprocesā minētā ceturta daļa nevainīguma prezumpcijā ir liekvārdība, jo šī daļa ir uzrakstīta kā secinājums uz iepriekšējām trim daļām, tādēļ Latvijas Kriminālprocesa likums šajā gadījumā ir kodolīgāks un bez liekvārdības. Arī Francijas

⁹² Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013, 111. lpp.

⁹³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 9. ferbuāra lēmums lietā SKK-09/06 (krimināllieta nr. 11181207797).

⁹⁴ Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002, 119. lpp.

⁹⁵ Krievijas Federācijas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams:

file:///C:/Users/Asus/Downloads/RF_CPC_2001_am03.2012_en.pdf [Aplūkots: 2014. gada 14. aprīlī].

Kriminālprocesa kodeksā ir minēta nevainīguma prezumpcija, kas ir vērā ņemami, jo autoram, aplūkojot Somijas, Norvēģijas Kriminālprocesa kodeksus, nevainīguma prezumpcija, kā atsevišķs pants netika ietverts, nevainīguma prezumpcija izriet no šo kriminālprocesa kodeksu normu interpretācijas. Vai arī iepriekšminēto valstu likumdevēji neuzskata, ka nevainīguma prezumpcija būtu jāiekļauj kā atsevišķa norma Kriminālprocesa kodeksā, jo starptautiskajās krimināltiesībās tiek atzīta nevainīguma prezumpcija kā viens no galvenajiem principiem. Tādējādi savus Kriminālprocesa kodeksus sastādot lakoniskākus. Nevainīguma prezumpcija ir dota Romas Starptautiskās krimināltiesības statūtu 66. pantā. „Jebkura persona tiek uzskatīta par nevainīgu, līdz Tiesā tiek pierādīta tās vaina saskaņā ar piemērojamām tiesību normām. Apsūdzētā vainas pierādīšanas pienākums ir Prokuroram, bet Tiesai, lai notiesātu apsūdzēto, jābūt pilnīgi pārliecinātai par apsūdzētā vainu. Vainas atzīšanu pie nosacījuma, ka apsūdzētais saprot vainas atzīšanas raksturu un sekas, atzīšanās tiek veikta brīvprātīgi pēc pietiekamām konsultācijām ar advokātu un vainas atzīšanu pamato lietas fakti, Tiesa pieņem kopā ar jebkādiem citiem pierādījumiem kā tādu, kas atklāj visus būtiskos faktus, kas nepieciešami, lai pierādītu noziegumu, uz kuru attiecas vainas atzīšana, un tā var notiesāt apsūdzēto par šo noziegumu.”⁹⁶

Kriminālprocesa likumā nav minēta pierādīšanas pienākuma definīcija, jeb kas ir pierādīšanas pienākums. Akadēmisko terminu datubāzē pierādīšanas pienākums ir definēts šādi „pierādījumu sniegšanas tiesībās- fakta vai faktu apstiprinošas pierādīšanas nepieciešamība vai pienākums strīdā starp attiecīgajām pusēm. Puses pienākums ar pierādījumiem pietiekošā mērā pierādīt faktu tiesai vai pusei, kas to apšaubā.”⁹⁷ Šī sniegtā definīcija ir vispārīga un neattiecas tikai uz kriminālprocesu. Arturs Liede sniedza šādu pierādīšanas pienākuma definīciju : „Pierādīšanas pienākums ir likumā noteikts procesa virzītāju orgānu- tiesas, prokurora, izmeklētāja, pienākums gādāt par faktisko ziņu savākšanu krimināllietā, to procesuālo nostiprināšanu un pierādījumu novērtēšanu, lai noskaidrotu patiesību un atrisinātu kriminālprocesa uzdevumus.”⁹⁸ Savā ziņā līdzīgu pierādīšanas pienākuma definīciju sniedz arī Ārija Meikališa „pierādīšanas pienākums nozīmē izziņas izdarītāju, prokurora, tiesas vai tiesneša pienākumu savākt faktiskās ziņas krimināllietā, tās procesuāli pareizi nostiprināt, piešķirot faktiem un ziņām pierādījuma procesuālo nozīmi, tās pārbaudīt un novērtēt, lai gala rezultātā noskaidrotu patiesību, tādējādi atrisinot

⁹⁶ Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Tiesu namu aģentūra, 2003, 86. lpp.

⁹⁷ Akadēmiskā terminu datubāze „AkadTerm”. Pieejams:

<http://termini.lza.lv/term.php?term=pier%C4%81d%C4%AB%C5%A1anas%20pien%C4%81kums&list=pier%C4%81kums&lang=LV> [Aplūkots 2014. gada 6. aprīlī.]

⁹⁸ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970.277. – 278..lpp.

kriminālprocesa uzdevumu.”⁹⁹ Jāatzīst, ka arī ,piemēram, administratīvajā un civilprocesā skaidri nav minēts, kas ir pierādīšanas pienākums, bet ir minēti subjekti, kuriem šis pierādīšanas pienākums ir jāveic. Tā kā Kriminālprocesa likums nenosaka pierādīšanas pienākuma definīciju, tad pēc iepriekš minēto autoru sniegtajām definīcijām pierādīšanas pienākums ir procesa virzītāja pienākums savākt ziņas par faktiem krimināllietā, tās procesuāli nostiprināt, pārbaudīt un novērtēt. Pirmajā acumirklī var likties, ka pierādīšanas pienākums ir absolūts un vienmēr piemērojams visās krimināllietās un visos kriminālprocesa ietvaros, taču, lai vai cik stingrs ir jēdziens pierādīšanas pienākums, kriminālprocess bieži vien tiek veikts bez pierādījumu pārbaudes, kas ir pretrunā ar pierādīšanas pienākuma jēdzienu. Tomēr kriminālprocesa veikšanai bez pierādījumu pārbaudes ir loģisks izskaidrojums, tas atvieglo tiesvedību kriminālprocesā un tiesa nav tik noslogota. „Likumdevējs vainas atzīšanu ir paredzējis tikai kā vienu no obligātiem priekšnoteikumiem pierādījumu pārbaudes neveikšanas iespējai. Vēl jābūt arī šīs personas piekrišanai pierādījumu pārbaudes neveikšanai un apstāklim, ka tiesnesis, pārbaudot lietas materiālus, ir pārliecinājies, ka tie apstiprina tiesājamā vainu tā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, par ko viņš tiek apsūdzēts un tiesāts.”¹⁰⁰ Loģiski, ka aizdomās turētajam, atzīstot savu vainu, kriminālprocesu var veikt bez pierādījumu pārbaudes, jo šajā gadījumā pierādīšanas pienākums procesa virzītājam ir atvieglotāks. Tomēr ikkatrā krimināllietā tiesai ir būtiski izvērtēt vai veikt kriminālprocesu bez pierādījumu pārbaudes, šādu atziņu var pamatot ar piemēru „tā kā apsūdzētais savās liecībās norādījis, ka viņš nav varējis novērst seku iestāšanos, tiesai bija nepārprotams pamats apšaubīt apsūdzētā vainu un bija pamats tiesā veikt pierādījumu pārbaudi”¹⁰¹, no iepriekš minētā izriet tas, ka tiesa nevar veikt lietas izskatīšanu bez pierādījumu pārbaudes, ja tai var rasties šaubas par apsūdzētās personas vainu. „Tiesai, izlemjot jautājumu par pierādījumu pārbaudes izdarīšanu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499.pantu, ir jānoskaidro cietušā un viņa pārstāvja viedoklis par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanas iespēju, taču viņu viedoklis tai nav saistošs.”¹⁰² No iepriekš minētā izriet, ka lēmums par pierādīšanas neizdarīšanu balstās tikai un vienīgi uz tiesas pleciem.

Autors jau iepriekšējā nodaļā aplūkoja pierādīšanas pienākuma pamatnostādni, kuru nosaka Kriminālprocesa likuma 126. panta otrā daļa. Taču arī iepriekš tika minēti izņēmuma

---

⁹⁹ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca, RAKA, 1998. 185. lpp.

¹⁰⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārināšanas daļa. Pieejams:<http://www.at.gov.lv/files/uploads/files/docs/summaries/2004/ApkopojumsKPK276%5B1%5D.1.pants.pdf> [aplūkots 2014. Gada 14. aprīlī].

¹⁰¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 4. februāra lēmums lietā SKK- 8/2010 (krimināllietas nr. 11390077408).

¹⁰² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 1. oktobra lēmums lietā SKK-479/2009 (krimināllietas nr. 11210098008).

gadījumi par pierādīšanas pienākumu. Izņēmuma gadījumi tika pieminēti nodaļā par pierādīšanas subjektiem. Gan Kriminālprocesa likuma 126. panta trešā daļa, gan ceturta daļa neuzliek pienākumu pierādīt personai, bet gan pienākumu norādīt, par 125. pantā prezumētajiem faktiem (to neatbilstību), uz apstākļiem, kas izslēdz kriminālatbildību, kā arī uz alibi. Norādot uz iepriekš minētajiem trīs punktiem, personai, kura to dara, protams, ir jāpamato vai jāpierāda, piemēram, alibi. (Piemērs- apsūdzētajam, pamatojot to, ka viņš nevarēja izdarīt noziedzīgu nodarījumu, apgalvo, ka atradies sava bērna vecāku sapulcē. Apsūdzētajam šis apgalvojums ir jāpierāda, to viņš varētu izdarīt ar lieciniekiem, kuri arī atradās tajā pašā vecāku sapulcē.) Ņemot vērā iepriekš minēto piemēru, personai ir pienākums norādīt uz alibi, bet zem šī pienākuma norādīt, slēpjas arī pienākums pierādīt šo alibi, kā autora piemērā, ar lieciniekiem. Attiecībā uz Kriminālprocesa likuma 126. panta ceturto daļu Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments krimināllietā nr. 1520016602 noteica, ka „no Kriminālprocesa likuma un konkrēti 126. panta ceturtais daļas, 455. panta pirmās daļas, 86. panta pirmās daļas 1. punkta, 18. panta nepārprotami izriet, ka kriminālprocesā iesaistītajām personām, tajā skaitā arī apsūdzētajam un viņa aizstāvim ir tiesības tiesā iesniegt pierādījumus. Tas, ka minētās personas tiesas sēdē iesniedz pierādījumus un tiesa tos pieņem, jāsecina, ka pierādījumi iegūti Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā.”¹⁰³ Savukārt no iepriekš minētā apstiprinās tēze, ka apsūdzētais un viņa aizstāvis ir kriminālprocesā iesaistītās personas, kuras darbojas arī kā pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir tiesības.

Kriminālprocesa likuma 351. panta pirmā daļa nosaka, ka „cietušajam ir tiesības iesniegt par radītā kaitējuma kompensāciju jebkurā kriminālprocesa stadijā līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai pirmās instances tiesā. Pieteikumā jāpamato par mantisko zaudējumu un fiziskajām ciešanām- tikai jānorāda.” Šī panta konkrētās daļas ietvaros Augstākās tiesas Krimināllietu departaments ir noteicis, ka „konkrētajā gadījumā tiesa norādījusi uz to, ka cietušais pieteikumā nav pamatojis pieprasītās kompensācijas apmēru. Tātad tiesai nav bijis iespējams izvērtēt šo pieteikumu, lai objektīvi noteiktu kompensācijas apmēru. Krimināllietu departaments atzīst, ka apelācijas instances tiesai pie šādiem apstākļiem nebija pietiekoša pamata apmierināt cietušā pieteikumu par kompensāciju.”¹⁰⁴ Šeit izpaužas pierādīšanas pienākuma princips attiecībā uz to, ka cietušajai personai ir jāpierāda mantisko zaudējumu apmērs. Iepriekš minētajā gadījumā cietušā puse šo pienākumu nebija pildījusi, kas noveda pie loģiska risinājuma, prasība par mantisko zaudējumu pieprasīto kompensāciju tika noraidīta. Attiecībā uz morālo aizskārums, to ir grūti pamatot un pierādīt, jebkurā procesā,

¹⁰³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 30. maija lēmums lietā SKK-01- 345/06 (krimināllietas nr. 1520016602).

¹⁰⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 28. novembra lēmums lietā SKK- 633/2007 (krimināllietas nr. 13030000206).

gan civillietās, gan krimināllietās. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments attiecībā pret prasību par morālo kaitējumu krimināllietā raksta šādi : „izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesas pienākums ir izlemt par cietušajam nodarītā morālā kaitējuma apmēra pamatotību, ievērojot viņa fiziskās ciešanas, morālā aizskāruma dziļumu un publiskumu.”¹⁰⁵ „Pēc Senāta Krimināllietu departamenta ieskata ar katru noziedzīgu nodarījumu personai tiek nodarīts arī morālais kaitējums. Tas ir saistīts ar morālo gandarījumu, proti, kad par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vainīgā persona saņem likumā paredzēto sodu. Vai personai ir tiesības uz materiālo atlīdzinājumu, kompensējot morālo kaitējumu, ir vērtējams jautājums.”¹⁰⁶ Tātad, apsūdzības uzturētājam, attiecībā pret prasību par morālā kaitējuma piedziņu, ir pienākums pierādīt šīs cietušās personas fiziskās ciešanas, morālā aizskāruma dziļumu un publiskumu.

„Pieteikumā jāpamato par mantisko zaudējumu pieprasītās kompensācijas apmērs” nozīmē to, ka pieteikuma iesniedzējam ir jāpierāda, ka, piemēram, nozagtās mantas vērtība ir tieši tāda, kāda tā ir. Kā pierādīt nozagtās mantas vērtību, ir jautājums uz kuru ir pavisam vienkārša atbilde, Elita Nīmande konsultāciju laikā minēja vienu piemēru, par to, ka veikalam ir jāpierāda nozagtās mantas vērtība, tiesā iesniedzot pavadzīmi, kurā ir minēta nozagtā manta un klāt tai ir pievienota cena. Līdz ar to savu pienākumu pierādīt uz nozagtās mantas vērtību , attiecībā uz veikalu ir izpildīts, jo veikals par zagto mantu iesniedza pavadzīmi ar mantas vērtību. Taču praksē pastāv arī pretēji gadījumi, kad, piemēram, „Apelācijas instances tiesa konstatējusi, ka „apsūdzības rakstā norādīts, ka pēc R.Č. norādījuma no dzīvokļa iznestas sekojošas mantas”. Tālāk seko visu mantu uzskaitījums ar precīzu to vērtības norādījumu uz 5 lappusēm, kā norādīts apsūdzības rakstā. Tiesa arī konstatējusi, ka „apsūdzības rakstā minēts, ka sabojātas mantas kopā par summu 1867 lati un pazudušas mantas par 8158,50 latiem.”¹⁰⁷ Jāpiemin, ka viss šis mantu uzskaitījums un vērtība tika uzrādīta apsūdzības rakstā, respektīvi, apsūdzības uzturētājs ir pildījis savu pierādīšanas pienākumu attiecībā pret mantisko zaudējumu un ir norādījis zudušo mantu skaitu un to vērtību. Apelācijas instances spriedumā ir „uzskaitītas apsūdzībā minētās sabojātās un pazudušās mantas, taču tiesa nav precīzi konstatējusi, kādas mantas un kādā vērtībā tā atzinusi par pazudušām, kādas par bojātām, no kā veidojas tiesas konstatētais mantiskais zaudējums. Turklāt, faktisko apstākļu aprakstā tiesa vispār nav norādījusi konstatēto zaudējumu.”¹⁰⁸ Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu

¹⁰⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 20. Aprīļa lēmums lietā SKK-269/2007 (krimināllietas nr. 11320041505).

¹⁰⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 28. aprīļa lēmums lietā SKK-181/2008 (krimināllietas nr. 11130123006).

¹⁰⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 20. oktobra lēmums lietā SKK- 620/2006 (krimināllietas nr. 02020001401).

¹⁰⁸ Turpat.

departaments šajā krimināllietā nolēma lietu nodot jaunai izskatīšanai. Autoraprāt, tikai apelācijas instances, ja var tā teikt, paviršības dēļ, neieklaujot spriedumā precīzu mantu sarakstu un to vērtību, stingri paildzināja tiesvedību šajā krimināllietā. Attiecībā uz apsūdzības uzturētāju, viņš savu pierādīšanas pienākumu bija veicis pilnībā. Jāatzīmē, ka, izskatot lietu apelācijas instancē, tiesai ir jāvērtē jauniegūtie pierādījumi un jāatspēko pirmās instances lēmums, gadījumā ja pirmās instances lēmums bijis attaisnojošs, bet apelācijas instancē lēmums bijis notiesājošs. Pretējā gadījumā lieta būtu jāizskata no jauna. Tā arī tika noteikts Augstākās tiesas Senāta krimināllietu departamenta lēmumā SKK-743/2006 (krimināllieta nr. 15890005305), kurā apelācijas instance neizvērtēja jauniegūtos pierādījumus un nepierādīja, jeb neatspēkoja pirmās instances attaisnojošo lēmumu. Protams, arī šajā gadījumā kriminālprocesa tiesvedība ieilgst un tiesas noslogotība paaugstinās. Tāpēc būtiski, neatkarībā no tā kura instance izskata lietu, ir pārbaudīt visus pierādījumus un galvenais tos pamatotī motivēt un pierādīt.

„Attiecībā uz noziedzīgi iegūtas mantas prezumpciju, personai ir jāpierāda savas mantas likumīgā izcelsme.”¹⁰⁹ Noziedzīgās mantas definīciju regulē Kriminālprocesa likuma 355. pants. „Piemēram, praktiski tas nozīmē, ka kādai personai tiek paziņots: pastāv aizdomas par tai piederošā īpašuma (mantas, naudas) izcelsmi noziedzīgā ceļā un tai uzliek par pienākumu pierādīt, ka tā nav. Vārdos to var arī nepateikt, bet faktiski tas nozīmē, ka tā vietā, lai atbilstošā valsts institūcija pierādītu personas vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kā rezultātā nelikumīgi iegūta manta, aizdomās turamam tiek uzlikts pienākums pierādīt, ka viņš mantu nav ieguvis noziedzīgā ceļā.”¹¹⁰ „Atkarībā no nepieciešamo pierādījumu apjoma un procesa dalībniekiem uzliktā pierādīšanas pienākuma noziedzīgi iegūtu mantu var iedalīt trijos veidos: t.s. pierādītā noziedzīgi iegūtā manta (KPL 355.p.1.d.), t.i. manta, par kuru procesa laikā ir gūti pierādījumi par tās noziedzīgo izcelsmi. Šis mantas noziedzīgo izcelsmi jāpierāda atbilstoši Kriminālprocesa likumā nostiprinātajiem vispārīgiem nosacījumiem attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, tātad pierādīšanas pienākums šajā gadījumā pirmstiesas procesā gulstas uz procesa virzītāju, iztiesāšanā – uz apsūdzības uzturētāju. „Kriminālprocesa likuma 356.panta otrās daļas 1.punktā ir norādīti pamati mantas atzīšanai par noziedzīgi iegūtu, ja lieta tiek izskatīta Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā noteiktajā kārtībā. Lēmumā par procesa uzsākšanu par noziedzīgi iegūtu mantu procesa virzītājam ir jānorāda pierādījumi, kas apstiprina Kriminālprocesa likuma 356.panta otrās daļas 1.punktā minētos abus apstākļus: 1) mantas īpašnieks vai likumīgais valdītājs nav zināms un 2) mantas noziedzīgo izcelsmi

¹⁰⁹ Meikališa Ā. Strada- Rozenberga K.Kriminālprocess shēmās. A daļa. Latvijas Vēstnesis, 2007. 165. lpp.

¹¹⁰ Krastiņš U. Par pierādīšanas nastas pārņemšanu uz apsūdzēto. Jurista Vārds, 2001. gada 25. septembris, nr. 28(221)

(mantas saistību ar noziedzīgu nodarījumu).”¹¹¹ t.s. prezumētā noziedzīgā manta, t.i. manta (KPL 355.p.2.d.), par kuru nav nepieciešami pierādījumi par tas noziedzīgo izcelsmi, bet kura prezumēta par tādu esam, ja vien netiek pierādīts pretējais. Pierādīšanas pienākums šādā gadījumā tiek pārnests uz personu, kura nepiekrīt prezumpcijai par mantas noziedzīgo izcelsmi. Manta, par kuru tās īpašnieks vai likumiskais valdītājs iepriekš bija pieteicis mantas zudumu un pēc tās atrašanas pierādījis uz to savas tiesības. Šajā gadījumā tieši mantas īpašniekam vai likumiskajam valdītājam ir jāpārlicina procesa virzītājs par to, ka tieši viņam ir tiesības uz šo mantu. Pierādīšanas standarts šajā gadījumā ir saprātīgu šaubu izslēgšana. „¹¹²

---

¹¹¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 6. marta lēmums lietā SKK-93/2008 (krimināllietas nr. 15830114905).

¹¹² Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pētījums „Mantas konfiskācijas tiesiskais regulējums Latvijā un Eiropas Savienībā, tās izpildes mehānisma efektivitātes nodrošināšana”, 2010. 17.lpp. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi> [Aplūkots 2014. gada 6. aprīlī.]

KOPSAVILKUMS

Apskatot Latvijas Kriminālprocesa kodeksu, kā arī Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu, Latvijas Kriminālprocesa likumu un veicot iepriekš minēto normatīvo aktu salīdzinājumu, kā arī aplūkojot tiesu praksi, attiecībā uz pierādīšanas pienākumu un pierādīšanas subjektiem, autors nonāca pie šādiem secinājumiem:

1. Pierādīšanas jēdziens un teorija ir vissvarīgākais priekšnosacījums kriminālprocesā.

2. Pienākums norādīt uz alibi interpretējams kā pierādīšanas pienākums, iekļaujot aizturēto, aizdomās turēto un apsūdzēto pierādīšanas subjektu grupā, kuriem pierādīšana ir gan tiesības, gan pienākums.

3. Tiesa, kā pierādīšanas subjekts, Kriminālprocesa likumā nav tieši minēts. Tiesai kā pierādīšanas subjektam, pierādīšana ir gan tiesības, gan pienākums.

4. Pierādīšanas pienākums, Kriminālprocesa likuma ietvaros, ir jāpilda obligāti un ar vislielāko vērību.

5. Salīdzinājumā ar Igaunijas Kriminālprocesa kodeksu, Latvijas Kriminālprocesa likumā nav tieši minētas tiesības piedalīties pierādīšanā. Autoraprāt, Kriminālprocesa likumā, zem katras personas statusa būtu mināmas tiesības vai pienākums piedalīties pierādīšanā. Pierādīšanas subjekti Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā ir definēti pārskatāmāk nekā Latvijas Kriminālprocesa likumā.

6. Pierādīšanas subjekti, kuriem pierādīšana ir tiesības, Latvijas Kriminālprocesa likumā nav minēti. Šīs tiesības izriet no normu interpretācijas un tiesu prakses. Neiekļaujot pierādīšanas tiesības Kriminālprocesa likumā, var tikt pārkāptas personu cilvēktiesības.

7. Pierādīšanas pienākums, attiecībā uz aizturēto, aizdomās turēto un apsūdzēto, nepastāv, tomēr šāda pienākuma uzlikšana atvieglotu kriminālprocesa norisi, pastiprinātu tiesas objektivitāti. Pierādīšanas pienākums iepriekš minētajām personām, tiesai atvieglotu lēmuma pasludināšanu, respektīvi, attaisnojošais vai notiesājošais spriedums būtu objektīvāks un neliktu tiesai kļūdīties sprieduma pasludināšanā.

8. Cietušais ir ne tikai kriminālprocesā iesaistītā persona, kuram pierādīšana ir tiesības, bet, atsevišķos gadījumos, cietušajam pierādīšana ir pienākums.

9. Atbilstoši Kriminālprocesa likumam, nepildot pierādīšanas pienākumu vai neīstenojot pierādīšanas tiesības, tiesvedība krimināllietās var ieilgt, un lieta var tikt uzlikta jaunai izskatīšanai, kas būtiski paildzina kriminālprocesa norisi un bieži vien, šo tiesību nerealizēšana vai pienākuma nepildīšana, noved pie lietas iznākuma, kas ir pretējs personu interesēm, kuras šo pienākumu vai tiesības neīsteno.

10. Jautājums par pierādīšanas pienākumiem mūsu kriminālprocesā tiek risināts visai racionāli un saskaņā ar demokrātisma un humānisma principiem.

11. Pierādīšanas pienākuma pamatprincips ir tāds, ka pierādīšanas pienākumu īsteno procesa virzītājs un apsūdzības uzturētājs.

12. Pierādīšanas pienākums nav absolūts, jo lietas izskatīšana dažkārt notiek bez pierādījumu pārbaudes, kam ir loģisks izskaidrojums.

13. Pierādīšanas subjektus iedala trīs grupās - personas, kurām pierādīšana ir tiesības; personas, kurām pierādīšana ir pienākums un personas, kurām pierādīšana ir gan tiesības, gan pienākums.

14. Pierādīšanas mērķis ir objektīvas patiesības noskaidrošana.

15. Pierādīšana nevar tikt balstīta uz varbūtībām.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Dombrovskis R. Par pierādījumu izpratni kriminālprocesā. Jurista vārds, 2006.31.oktobris, nr.43(446)
2. Dombrovskis R. Kriminālprocesuālās pierādīšanas teorētiskie pamati. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 2013.
3. Dombrovskis R. Vai pierādīšana ir izzināšana: dialektiskās loģikas skatījums. Jurista Vārds, 2004.9.novembris, nr. 43(348).
4. Dombrovskis R. Vēlreiz par pierādījumu un pierādīšanas izpratni. Jurista Vārds. 2012. 17. Janvāris, nr. 3 (702).
5. Krastiņš U. Par pierādīšanas nastas pārvešanu uz apsūdzēto. Jurista Vārds, 2001. gada 25. septembris, nr. 28(221)
6. Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess (vispārīgā daļa) un tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1970.
7. Liede A. Latvijas PSR kriminālprocess. Vispārējā daļa. Tiesu pierādījumi, Zvaigzne, 1980.
8. Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Tiesu namu aģentūra, 2003.
9. Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca, RAKA, 1998. 188. lpp.
10. Meikališa A., Kristīne Strada- Rozenberga. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās. Jurista vārds, 2009. 1. septembris, nr. 35(578),
11. Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: RAKA, 2000.
12. Meikališa A., Kristīne Strada- Rozenberga. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā turpinās. Jurista vārds, 2009. 1. septembris, nr. 35(578).
13. Meikališa A., Kristīne Strada- Rozenberga. Taisnīgums kriminālprocesā. Jurista Vārds, 2011, 29. novembris, nr. 48 (695).
14. Meikališa Ā. Strada- Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās. A daļa. Latvijas Vēstnesis, 2007.
15. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pētījums „Mantas konfiskācijas tiesiskais regulējums Latvijā un Eiropas Savienībā, tās izpildes mehānisma efektivitātes nodrošināšana”, 2010. 17.lpp. Pieejams: <http://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi>
16. Pundurs A. A. Liede un mūsdienu atziņas pierādījumu (pierādīšanas) teorijā. Jurista vārds, 2006. 18. aprīlis, nr. 16(419).
17. Strada –Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2002.

18. Akadēmiskā terminu datubāze „AkadTerm”. Pieejams:
<http://termini.lza.lv/term.php?term=pier%C4%81d%C4%AB%C5%A1anas%20pien%C4%81kums&list=pien%C4%81kums&lang=LV>

Normatīvie akti:

19. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību konvencija. Pieejams:
<http://www.humanrights.lv/doc/regional/eckkons.htm>

20. Latvijas Kriminālprocesa likums:LR likums. Latvijas Vēstnesis,2005 .11. maijs, nr.74(3232).

21. Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams:
[file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/Estonia_CPC_am2013_en%20(2).pdf)

22. Krievijas Federācijas Kriminālprocesa kodekss. Pieejams:
file:///C:/Users/Asus/Downloads/RF_CPC_2001_am03.2012_en.pdf

23. Latvijas Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālprocesa kodekss. Rīga.Avots.1985.

24. Latvijas Kriminālprocesa kodekss. Augstākā Padome, zaudējis spēku.

Juridiskās prakses materiāli:

25. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2005. gada 10. marta rīcības sēdes lēmums nr. lietā SKK- 154 (krimināllietas nr. 1130024604).

26. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 9. ferbuāra lēmums lietā SKK-09/06 (krimināllietas nr. 11181207797).

27. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu derpartamenta 2006. gada 30. maija lēmums lietā SKK-01- 345/06 (krimināllietas nr. 1520016602).

28. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2006. gada 12. oktobra lēmums lietā SSK- 579/2006. (Krimināllietas nr. 11511003104).

29. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006. gada 20. oktobra lēmums lietā SKK- 620/2006 (krimināllietas nr. 02020001401).

30. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 11. janvāra lēmums lietā SKK- 15-2007 (krimināllietas nr. 11088058904).

31. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 12. aprīļa lēmums lietā SKKJ- 180/2007 (krimināllietas nr. 11150055003).

32. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu derpartamenta 2007. gada 20. Aprīļa lēmums lietā SKK-269/2007 (krimināllietas nr. 11320041505).

33. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu derpartamenta 2007. gada 28. novembra lēmums lietā SKK- 633/2007 (krimināllietas nr. 13030000206).

34. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 6. marta lēmums lietā SKK-93/2008 (krimināllietas nr. 15830114905).
35. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 28. aprīļa lēmums lietā SKK-181/2008 (krimināllietas nr. 11130123006).
36. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 1. oktobra lēmums lietā SKK-479/2009 (krimināllietas nr. 11210098008).
37. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 4. februāra lēmums lietā SKK- 8/2010 (krimināllietas nr. 11390077408).
38. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2010. gada 21. septembra lēmums lietā SSK- 314/2010. (Krimināllietas nr. 13060003407).
39. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011. gada 29. marta lēmums lietā SKK-147/2011 (krimiāllietas nr. 11260047708).
40. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 5. jūnija lēmums lietā SKK- 298-2013 (krimināllietas nr. 11089032410).

Bakalaura darbs „Pierādīšanas subjekti un pierādīšanas pienākums” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Toms Kalniņš

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.iur., profesore Ārija Meikališa

Recenzents:

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretāre: